

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА ХОРЕОГРАФІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

на тему: **«ТАНЦЮВАЛЬНА КУЛЬТУРА ЧЕРНІГІВЩИНИ ХХ-
ХХІ СТОЛІТТЯ»**

Виконала студентка ІІ курсу
Групи МХР-31-8з
Спеціальності: 024 Хореографія
Вершняк Анастасія Олегівна

Керівник: професор Вантух
Мирослав Михайлович

Рецензент: доцент, кандидат
мистецтвознавства
Каблова Тетяна Борисівна

Допустити до захисту
Протокол засідання кафедри
від _____ № _____
Завідувач кафедри хореографії
_____ професор Вантух М. М.

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЧЕРНІГІВЩИНИ	6
1.1 Витоки хореографічного мистецтва Чернігівщини	6
1.2 Обряди та звичаї Чернігівського краю.....	16
1.3 Народний костюм.....	25
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК АМАТОРСЬКОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА ЧЕРНІГІВЩИНИ ХХ – ХХІ СТОЛІТТЯ	36
2.1 Провідні дитячі хореографічні колективи - осередки збереження та розвитку народних традицій Чернігівщини	37
2.2 Театри танцю, фольклорні ансамблі Сіверщини та їх значення в вихованні молоді	40
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО МИСТЕЦТВА ЧЕРНІГІВЩИНИ	46
3.1 Провідні філармонійні колективи та їх значення в збереженні надбань мистецтва Чернігівщини.....	47
3.2 Музично – драматичний театр ім.. Тараса Шевченка – як осередок культурного життя Сіверщини	49
3.3 Професійна підготовка майбутніх фахівців-хореографів – запорука збереження та розвитку національного мистецтва Чернігівського краю	56
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Сучасна українська народно-сценічна хореографія Чернігівщини постійно розвивається – вона збагачується новими темами, новою пластикою. Більш складною стає композиція хореографічних творів та форма їхньої подачі. Проте зараз народна хореографія України, у тому числі Чернігівщини, переживає нелегкі часи через надзвичайно слабку матеріальну базу, «інформаційний голод» навчальних хореографічних закладів та недостатність хореографічної літератури. Окрім того, немає окремих робіт, присвячених розвитку хореографії саме на Поліссі в новітні часи. Багато самобутніх факторів протягом довгого впливали на формування та трансформацію танцювальної мови Чернігівщини.

Український фольклорний танець значно прогресує, дивуючи глядача новими композиційними рішеннями, лексичними знахідками, вбирає в себе найвіртуозніші рухи та додає своїй манері нової особливості виконання. Маючи значно велику та неповторну територію, українському народу вельми пощастило, з тим, що ми маємо настільки багатогранну країну з приголомшливим колоритом.

Україна складається з багатьох етнографічних регіонів, але одними з найнеоднорідніших є Сіверщина і Полісся.

Нині до Сіверської та Поліської України належать такі області: Житомирська, Рівненська, Волинська, Київська, Чернігівська та Сумська області.

Інтенсивна індустріалізація Сіверщини та Полісся дали змогу багатьом людям проявити себе як якісних спеціалістів в галузі української культури.

На жаль, інформації щодо розвитку народної хореографії чернігівського краю – у сучасному соціокультурному просторі замало.

Сьогодні в деяких статтях, доповідях, повідомленнях, та інтернет просторі з'являються відголоси щодо структуралізму краю, обрядів, традицій, календарно - побутових свят та в цілому мистецтва Чернігівщини. Але

питання щодо особливостей створення нових хореографічних композицій потребують подальших досліджень.

Актуальність дослідження в даному випадку, є подальший розвиток хореографічного мистецтва Чернігівщини. До питання глобалізації проблеми перш за все відноситься розвиток та збереження українського етносу. Усвідомлюючи народну спадщину та унікальність надбань того часу відродження традицій стає невід'ємною складовою для вирішення питання.

Український народний танець займає значне місце серед культурних надбань чернігівського народу. Неповторний за своїм багатством народний танець здобуває популярності не тільки серед його народу, а й за межами країни. В хореографічних картинках відображається сама культура і буття народу, їх звичаї, обряди та традиції, різнобарв'я сюжетів, дають змогу проникнути та відчувати національний колорит регіону.

Для регіональних особливостей додавали вплив такі фактори як: географічне розташування, умови праці, побут та інші чинники саме зокрема танцювальної культури Чернігівщини

Не дивлячись на те, що в сучасному світі питання щодо висвітлення української хореографії є мистецьким компонентом котрий в свою чергу дає висвітлення для велике значення за для регіональної культури. Але питання ще не знайшли своїх відповідей.

Хореографічну культуру Полісся досліджували В. Гордеєв [17], В. Годовський [16], О.Мерлянова [40], А.Н.Пархоменко [60], але питання формування поліської танцювальної культури не було ґрунтовно досліджено.

Мета дослідження стало вивчення та поглиблення знань про танцювальну культуру Чернігівщини ХХ-ХХІ століття.

Завдання:

- Вивчення стану розробленості досліджуваної проблеми в сучасній науці;
- Підбір та опрацювання літератури за темою дослідження;

- Розширення, закріплення та систематизація теоретичних знань про танцювальну культуру Чернігівщини у ХХ-ХХІ століттях;
- Формування навичок аналізу розвитку танцювальної культури Чернігівщини;
- Закріплення вміння використовувати здобуті знання;
- Обґрунтування свого погляду про стан танцювальної культури Полісся у ХХ-ХХІ століттях.

Об’єкт дослідження – танцювальна культура.

Предмет дослідження – танцювальна культура Чернігівщини ХХ-ХХІ століття.

Методи дослідження - обумовлена предметом та метою дослідження:

- Загальним методом пізнання на всіх етапах дослідження був діалектичний метод.
- В опрацюванні теми були використані методи наукового аналізу, узагальнення, порівняння.
- Розгляд позицій учених ґрунтувався на порівнянні висунутих ними положень.
- Було використано аналітичний і системний методи в єдності, що необхідно для вивчення мистецтвознавчого та культурологічного аспекту проблеми.

Принципами проведення дослідження було обрано історичний, системний і комплексний підходи, цілеспрямованість, плановість і наступність знань щодо танцювальної культури Чернігівщини в ХХ-ХХІ ст.

Наукова новизна - полягає у переосмисленні здобутків Чернігівщини у сфері танцювальної культури за період ХХ-ХХІ ст.

Практична значимість роботи полягає в збагаченні знань про танцювальну культуру Чернігівщини в ХХ-ХХІ ст. Результати дослідження можуть широко використовуватись у навчальному процесі при підготовці акторів та режисерів.

Інформаційна база дослідження – мистецтвознавчі дослідження та публікації теми; відеоматеріали; посібники з українського фольклору; науково-методичні матеріали.

Практична база дослідження – Чернігівський обласний філармонійний центр фестивалів на концертних програм.

Апробація результатів дослідження – здійснювалась шляхом оприлюднення його основних положень і повідомленнях і доповідях на науковій конференції: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі».

Публікації – основні положення та висновки дослідження відображені і вкладені у 1 одноосібній публікації автора.

Структура роботи обумовлена логікою розкриття теми, метою і завданнями дослідження. Вона складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, та списку використаних джерел (61 назва). Загальний обсяг роботи – 87 сторінок, із них основний текст складає 80 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЧЕРНІГІВЩИНИ

1.1 Витоки хореографічного мистецтва Чернігівщини

Хореографія – є таким видом мистецтва, доторкнутися до якого може кожен. Залежності від географічного положення змінюється емоціональне забарвлення танцю, змінюються ритми, костюми та національний колорит.

Проводячи аналогію між історичним становленням людства та витоками хореографічного мистецтва, слід зазначити, що танець завжди змінювався в процесі суспільного ладу та життєвих інтонацій відносно історичної епохи. Хореографія з кожним днем ставала більш тактовною, а пластичні рухи втілювались у різних народах в національний неповторний один на одного характер.

Танець в своєму «первісному» вигляді створює народ, переносячи свої почуття, мовою пластики розповідає свою особисту чи загальнолюдську історію. Але навіть увібравши в себе риси національної специфіки, будучи вищою формою хореографічного мистецтва, є певна ступінь співвідношення закономірності та особливої форми заломлення.

Наочно ми можемо побачити сама народний танець з його більш розгорненим націоналізмом, а академічний танець виступає перед нами все в меншій ступені своєрідності. Для того, щоб танець був правдиво реалізований саме в образній стилістиці Гоголь наголошував на тому, щоб хореографи не відходили від національного ґрунту, та вбирали в танець справжнє достоїнство, силу, як най можна більше показували всю глибину та достоїнство народу. Він казав, що це і є головна зброя щодо реалі стичного хореографічного зображення народу. [4, с. 24-25]. Основа залежить насамперед від самого митця, як все він побачить своє творіння в архаїчному чи навпаки явищем що розвивається в роками та духовною культурою народу.

Якими волелюбними є українці такими таким є і наш народний танець. Незалежно від соціально-економічного ладу багатою і неповторною залишається душа народу, його ліричні хороводи, побутові та сюжетні танці, календарно-обрядові, вони всі розкривають буття та існування людства.

Маючи прадавнє походження та до якого можна віднести спеціально підпорядковані системні: жести, пози та самі рухи танцю, котрі у взаємодії дають комплекс танцювальних елементів з яких складається український народний танець. Він об'єднує фольклорний непрофесійний котрий виникає на першому етапі, формуючись в народі з професійним академічним народно - сценічним танцем. Другий вже народився у ХХ ст.. [4, с. 29].

Показує наочно морально-етичний потенціал українців саме національне сприйняття культурного простору. Національні ідей народу є гаслом для створення художньо-етичних образів української народної хореографії. Будучи мистецтвом загальнолюдським мовою танцю можна сформулювати текст та донести до публіки важливість національних цінностей.

Такі українські хореографи як: Павло Павлович Вірський, Василій Миколайович Верховинець, Василій Кирилович Авраменко, самовіддано робили величезні кроки в національному хореографічному житті держави. Ми завдячуємо їм за те, що вони розвинули сценічну майстерність та дали нову еру українському народному танцю увібравши в себе академізм народної хореографії. Хореографічне мистецтво було і залишається одним із передових яке інтегрально характеризує цілеспрямованість впливу на людину та її суспільне життя.

Будучи мистецтвом сценічним хореографічні постановки благотворно впливають на психологічну та нервову систему людини. Дивлячись на грамотно вибудовану танцювальну композицію, яка несе заданою темою розповідний характер та сукупністю образотворчо-виразних форм, можна відзначити, що комплексно впливають на людей змістовні форми «поетичної системи». Окрім інформаційно-естетичної форми українська народна

хореографія виконує ще такі важливі для суспільства функції: комунікативну, інтегруючу, розважальну, регулятивну та евристичну.

Ідейно-емоційне забарвлення дає свою образність хореографічній картинці та дає зрозуміти матеріал з двох сторін : зовнішньої та внутрішньої. Збагачена художньою формою зовнішня сторона показує те, що глядач бачить на сцені – хореографічний текст, костюм, драматургію, особливості виконання та постановки самого балетмейстера. А інша сторона дає емоційно-образний світ даючи глядачу співчувати, радіти та переживати весь духовний зміст разом з артистами. [4, с. 39-40].

Сьогодні української народно-сценічної хореографії – її розквіт в професійному світі. Провідні колективи дають насагу для поліпшення навичок аматорів, та дають нові поштовхи в експериментальному новаторстві. За останні п'ятдесят років завдяки самовідданості та вірності танцю відомих балетмейстерів з'явилися такі танцювальні форми як: хореографічна картинка, хореографічна сюїта, вокально-хореографічна композиція. Хореографічна лексика піднялась на високий рівень та ускладнилась композиція народно-сценічних творів. Драматургія несе більш змістовний танцювальний текст, емоційний стан учасників колективу уміло змінюється в залежності від даної теми, а пластика тіла вражає своєю віртуозністю.

Але, на жаль, далеко не всі, навіть не половина творчих колективів так стрімко злетіли в гору. У маленьких містах, навчальних закладах досі серед студентів відчувається той самий «інформаційний голод» котрий не дає змоги балетмейстерам-постановникам розправити крила й творити в потрібному напрямку.

Це є питання актуальним, бо в хореографічному світі де є безліч інформації на просторах інтернету, хореографи перестали записувати репертуарну літературу для першого рівня знайомства починаючих постановників предмету «Мистецтво балетмейстера», а саме для вивчення розділу «Розбір танцю за записом та запис танцю». Сучасні студенти

користуються лише відео записом постановок, не вміючи робити елементарні замітки грамотного письмового виду.

Сучасні технічні засоби дозволяють урізноманітнити методи і форми навчання. Звичайно, сучасні технічні пристрої дають змогу урізноманітнити формування та ходу уроку, але не дивлячись на «зручність», студентів потрібно обов'язково вчити робити хореографічні нотатки саме у письмовому вигляді. На сьогоднішній день є велика кількість незафіксованих у збірниках постановок, вчити дітей робити аналіз композицій та читати танець за записом – необхідно.

Регіональна специфіка – один із мистецьких компонентів народної хореографії. Кожен регіон має свою маленьку культуру, історію, обряди та традиції. За час існування народного танцю – було здобуто багатий досвід о висвітлюванні питань ролі і значення національної культурної спадщини.

Споконвіку так історично склалося, що кожен етнографічний регіон має свою унікальну мову, або відрізняється від сусідніх районів мовним діалектом. Так само склалось з мистецтвом танцю також. Протягом тривалого часу, під впливом великою кількістю різноманітних факторів хореографія зазнавала трансформацію. Цікавим для етнографів за своїм історичним розвитком – є Полісся.

Навіть попри наполегливість дослідників В. Гордєєва, В. Кирилюка, О. Помпа, та В. Годовського, хореографічну фольклорно-культурну спадщину так і не було досліджено. Питання досі залишається відкритим.

Сама власна назва «Полісся» – походить від слова ліс, і означає, що на цій місцевості є велика територія лісистості. Полісся в умовах глобалізації будучи особливо-етнографічною зоною зберегла найдавніші та проукраїнські релікти культури, які до сих пір є предметом дослідження для різних фольклористів, істориків та археологів.

Територію Полісся відносять до таких областей як: Чернігівська, Житомирська, Рівненська, Волинська, Київська та Сумська.

Як і по всій території України де протікає річка Дніпро Полісся можна поділити на Лівобережне та Правобережне, а також на східне та західне. [1, с. 244-245].

Географічне положення завжди впливає на побут, культуру та танець регіону. Поліссі межує з Білорусією, Польщею та Росією, котрі в свою чергу дали значний вплив на формування танцювальної культури.

В.А. Гордєєв зазначав, що навіть у маленьких селах хореографічна лексика може відрізнитись одна від одної, підпорядковуючи під себе регіональні елементи [1, с. 245].

Поліський танець можна описати кількома компонентами, темою, ритмом, та текстовою побудовою. На значній територіально географічній Україні народний танець пройшов великий еволюційний шлях, від давніх часів до сьогодення. Фрагменти синкретичної специфіки найдавніших форм реконструйовані и пристосовані в нових обробках згідно часовому проміжку.

Віршові тексти, музичний ритм, які полягали в первинну основу хореографії дійшли й до сьогодення. Танцювальна складова, смислове нашарування, розширення сюжетності невід'ємна складова Поліського танцю.

Для Поліського танцю характерні легкі стрибкові рухи з незначним пригинанням коліна. Фігури ніколи не обмежують композиційними установами, а рухи дозволяють танцюючим бути більш віртуозними та виконувати різноманітну ускладнену техніку, що максимально характерно для даного регіону.

Поліським танцям характерна масовість хореографічних постановок, сольних танців майже не існує. Говорячи про музичний темп, то основним принципом є запорука від простого до складного, тож як у більшості в українських танцях темп наростає до закінчення. Антропоморфні, астральні, шлюбні та аграрні образи частіше всього висловлені у різнобарвних символах.

Структури танцю лише дають нагадування про тісні зв'язки з обраними явищами. Будучи мальовничою частиною України, на території Полісся зберігся фольклор. Легенди, звичаї, та пісенно-танцювальна спадщина. Завдяки дослідникам ми можемо і зараз відтворити дійства вечорниць або весільних обрядів. Добре збережений до сьогодні поетичне свято «Івана Купала». Але більшість обрядів відтворенні лише фрагментарно. [2, с. 97-98].

Стилістика танців має велике значення в формуванні репертуару регіону. До нині збережені такі Поліські танці як: «Ой-ра», «Шалантух», «Батькова», «Дрібненька». Вони є найпоширенішими танцями Полісся. Кадриль та вальс теж є невід'ємною частиною фігур регіону. [2, с. 102-105].

Полька (від чеського «пулька», або половинка, півкроку) – народний чеський танець, котрий виконується по колу парами. Він набув великої популярності ХІХ столітті. До України танець потрапив з Європи. Спочатку танець перебував переважно в місті, а потім адаптуючись опинився у сільській місцевості. Різноманітність польок почала розвиватись на Україні вносячи з собою нові стильові особливості та додаючи свого шарму кожній композиції. Ритм та мелодії польок полонили серця людей [4, с. 48].

Як зазначав у своїх роботах, К.Василенко захоплення полькою усіх соціальних слоїв суспільства каже про те, що полька стала суто національним танцем. Проте чи не найбільшого поширення полька здобула саме в Україні. [4, с. 48].

Найбільш оригінальними за своєю будовою та композиційним музичним змістом є польки. Вони побутують не тільки в Україні, а й Росії, Молдові та Білорусії. Однакові за назвою, та дуже схожим лексичним наповненням – мають певний зміст танцю та мелодійну структуру. Польки є одним із найулюбленіших танців різних народів, бо своїм позитивом заряджають глядача і наповнюють його доброю енергією.

Внаслідок багатьох історичних подій, переселення населення та воїн котрі призводить міграції одних танців на території інших країн. Так і в

Україні почали танцювати «Словацьку», «Австрійську», «Молдавську» польку, багато поліських польок побутують у Білорусі. [4, с. 50].

Французька кадриль, яку пізніше назвали «Ланьсьє», отримала в Україні назву «Ланець». Аристократична кадриль перебудувалась та отримала національну лексику та свою індивідуальну музичну структуру. Наприклад кадриль «Шалантух» ввібрала в себе яскраво виявлені риси танців Рівнешчини.

Зазначаю, що кадрили та польки займають одне з ведучих місць в танцювальній культурі Чернігівщини. Фольклорні композиції супроводжувались грою троїстих музик та інколи вокалом. Потрапивши з інших країн асимілювались на тернах України та найчастіше зустрічаються в Чернігівській, Хмельницькій та Київських областях. Кадриль «Волиняночка» виконується тільки дівчатами.

Географічне положення займає вагому ступінь в формуванні народної хореографії. Давньослов'янська культура безпосередньо залежала від народних ігор, традицій та розваг. Споріднення мов та близькість культур дають зумовити національні культури. Кожна по собі унікальна держава має свої фольклорно-етнографічні варіації.

Українська хореографія за своїм жанровим та тематичним змістом має схожість з болгарською, словацькою та польською хореографією. До хореографічних джерел відносяться: танці-ритуали, сюжетні, танці-хороводи у супроводі з хором та оркестром грають різними барвами. Найдавніші хороводні танці «Грушка», «Пролісок», «Мак» звичайно мають стилістичні особливості, але все ж таки є невичерпна схожість з танцями сусідніх країн. [4, с. 83].

Схожих за тематичною ознакою хореографічних творів дуже багато. Маючи однакову назву, та складаючись з схожих компонентів все ж мають відрізнятись хоча б характером і манерою виконання. Повторення рухів в білоруській культурі є властивою характерною рисою композиції. Для українських композицій навпаки нехарактерна одноманітність. Для

білоруських танців обороти на підскоках, полька-трясуха, що побутують на Поліссі – є схожими за тематичною ознакою. [4, с. 85-86].

Особливе місце в танцювальній культурі Полісся займають весільні танці. Така хореографія має широкий сектор почуттів та святкового настрою. Але в народних традиціях України є частина веселого свята досить сумною. Існують такі обряди як знімання фати та одягання хустки на наче речу – саме цей момент весілля є дуже важливим для дівчини і супроводжується він сумною та проникливою мелодією. В безпосередній залежності від музики знаходиться яка хореографія наповнена проникливими рухами та ніжним змістом.

Характерними є танки-хороводи, які і в наш час виконуються під час весільних обрядів. Дослідники наголошують звернути свою увагу на інші танцювальні форми. До танцювальної програми входили різновиди гопака, козачка, польки та ігрових хороводів. «До порогу, до столу...», «Лисий», «Коробочка» та різновиди вальсу. [6, с. 67-68].

Відображають характерні риси українського народу – всі можливі жанри українських народних фольклорних танців. Від заходу до сходу, від півночі до півдня хореографія така різна, але об'єднує її калейдоскоп українських мотивів.

Народне хореографічне мистецтво стає об'єктом наукової рефлексії лише з початку ХХ ст. Фундаментальні праці з розвитку теорії українського танцю (О.Бочарова, В. Верховинця, К. Василенка, П. Вірського, Р. Герасимчука, А. Гуменюка, Р. Захарова, О. Лопухова, О.Ширяєва та ін.) розкривають формування його теоретико-методологічних основ, терміносистеми, авторські класифікації та системи запису народного хореографічного мистецтва, особливості його лексики, в теоретичній та практичній системі навчання народно-сценічній хореографії і заслуговують, таким чином, на окреме цілісне дослідження у царині хореографічної педагогіки.

У контексті даної проблеми також потребує деталізації практичний досвід та хореографічні постановки діяльності відомих балетмейстерів (К. Балог, Г. Березової, О. Бердовського, М. Вантуха, В. Вронського, О. Голдрича П. Григор'єва, Л. Калініна, Г. Клокова, Б. Колногузенка, А. Кривохижі, Х. Ніжинського, В. Петрика, М. Соболя, Н. Уварової-Латинської, Я. Чуперчука та л.), творчість яких стала джерелом практичного освоєння окремих хореографічних форм, багаточисленних авторських варіацій, що значно розширило перелік різновидів народно-сценічних танців і в цілому сприяло визначенню стратегії розвитку народної хореографії.

Важливо, що на тлі активного розвитку українського хореографічного мистецтва в практичному вимірі спостерігається збагачення теорії народного танцю в численних спробах його фіксації та узагальнень.

1.2 Обряди та звичаї Чернігівського краю

В сучасних умовах наукових тлумачень з установленою неоднозначністю та обрядовістю традиційні народні свята не мають однозначності. І це можна зрозуміти: «...цивілізованій людині важко зрозуміти обряди навіть власної країни, якщо вона не знайома з тим змістом... який закладали в ці обряди люди...далеких віків...інших ступенів культури.» [8, с.501].

В етнокультурних явищах традиція донесла пам'ять про першовіру та зберегла свої устави з приводу матеріального і духовного відображення дійсності. Вірували поняття, що витвори культури пов'язані з духовною енергією та відображають в ній всю духовну цінність буття. Маючи ці навички та володіючи гармонійною складовою цілісності – сакральна та космічна енергія віддячує стриманою культурою, витриманою лексикою та вводить нас до анімістичної складової.

Відрізняючись від самих наукових уявлень в сучасності духовність є предметом нейронів в головному мозку, а все інше – навколишнє, є фізичною енергією котра відрізняється від духовної. Навколишня не має сили волі, та

прагнення до чогось нового, немає натхнення, та нездатна пов'язувати різні за собою вияви духовної якості.

Весінні, троїцькі, петрівчані, купальські – спрямовані на об'єднанні майбутніх пар, котрі після жнив зазвичай грали весілля. Шлюбна тематика проходить через аграрні мотиви та цілого весняного пробудження природи. Звучні гуляння молоді від часів «вулиць» дали такі основні поняття до яких відносять практичне спрямування залицяння та кохання. Перші прояви почуттів були помітні при ігровий піснях таких як: «Царівна», «Мости», при грі «Овес» - помічені сівби та вегетативні процеси. Зміцнення своїх відносинах припадали вже на купальські свята, які носили доленосний характер. Купальські обряди в давні часи мали чарівний характер. Під час сама літнього циклу пара назавжди давала обітницю один одному.

Перехід від зимового до весіннього циклу був пов'язан аграрною тематикою. Відбувався через поширені на українській та білоруській землі масляні заходи. Під час цього дійства відбувались дифузії котрі свідчать про спільні джерела з першою цілісністю свідомого народу. Є загальновідомий факт, що под. час дійства процеси відбувались досить вільно.

За свідченням І. Земцовського, гукання відрізняють також фольклорні зразки Брянщини та Смоленщини. «Веснянки співала переважно молодь. На території України весняні пісні лунали від початку весни до зелених свят. Найчастіше їх виконували дівчата на відкритому високому місці за селом або на цвинтарі, біля церкви гуртом. Голосно, відкритим звуком вони загукали весну, завершуючи пісні-заклички на Поліссі характерним протяжним вигуком «Гу!» Іноді виконавиці перегукувалися веснянками з молоддю сусідніх селищ. Характерні поліські вигуки застосовували при виконанні інших обрядових (зокрема, весільних) пісень, хоча для веснянок вони найхарактерніші.» [1, с. 135].

Разом з Сіверщиною ці області виконували веснянки з рядом елементів гри та театралізації дійства. Кажучи про саму гру то їй можуть бути підкорені всі учасники дійства. Володар, просо та мости – були двоходові, а

ті хто мав право перебігали з кола в середину співали «Нелюб», «Жінка на торзі».

Діалоги велись згідно з правилами та усіма учасниками, танець був побудований по колу, та виспіваний веснянками як музичним супроводом.

Хороводні веснянки виконувались тримаючись за руки и рухаючись по колу. Відсутній значимий елемент гри або театралізації. Танцювальні веснянки виконують під час танцю розімкненою шеренгою (криві танки) за різною траєкторією, нерідко з переплетінням танкових фігур.

Супроводжувались співом ігрові веснянки та характерні ігри, на полісі – це є популярним. «Король» - сама популярна гра на Чернігівщини, [2, с. 103-104; 3, с. 52-53], найпоширенішу на лівобережному Подніпров'ї виконували ще на українсько-російському пограниччі. Побоювання короля – доданий сюжет до дії. В грі було присутні дві протидіючі команди: перша – хоче пройти, друга – не пускає.

Розглядається та частина дії, де сам король обирає собі дівчину. Наспівки мають багато спільних рис в грі «Короля» на Чернігівщини та Полтавщині та поліськими варіантами «Мостів» та «Воротаря», піснями Лесі Українки(К. Квітці).

Докази того, що близькість східного та західного Полісся є консервативними і фольклорними – були порівняні з поетичними текстами. Це є дуже важливим фактором щодо основних складових численних груп котрі привертають до себе увагу одної або другої долі зразків затування Чернігівщини. Подібно до гри дійства «Воротарчик» - де фольклорна мелодія пов'язанна до тексту пісні.

Слід зазначити, що були побудовані наспівки «Короля» та взята за основу оддавна формула створення поспівки за однією архаїчною архітектонікою. Разом з наспівами визначною рисою веснянок-ігор є формула мозаїчності, котра дозволяє на одній основі зробити якісний продукт. Зокрема на Чернігівщині велику популярність мали саме ігрові та хороводні веснянки. Їх розповсюдження мало значні обороти. А

сільськогосподарська праця задавала свою лінію буття, землеробство та праці присвоєні сіянню гречки вівса та льону.

При вирощуванні сіна, льону, проса, гречки та вівса були також поставлені вже вегетативні та аграрні ігри. До значної кількості мелодій можна віднести «Овес». В цій пісні (як і в тих, що ми все розглядали раніше – «Груша», «Мак») зображений процес збирання врожаю та сіяння і вирощування вівса.

Хоча якщо брати в цілому, то ігрові веснянки зовсім не характерні для Полісся, бо є нетиповою будовою пісенних строф для ігрових моментів. Проте, незначною кількістю популярності, все ж таки здобула.

Як вже було аргументовано раніше – закличні веснянки розподіляються на два типи: правобережні та лівобережні. По давнішим записам Сіверщини за приспівом «А вода по каменю» можна було відрізнити деякі орнаменти розспіваної мелодії.

Чернігівщиною побутує заклична форма веснянки «Весняночка-паняночка». Лівобережні риси зберегли інтонацію та формульну мелодію, мовну вібрацію, тембр, гукання та інше [3, с. 84-85]).

У пісні про весну «Ой весна, весна, весняночка» весна виступає в ролі старшої, матері. Дівчата збираючись на веснянки обирали для себе дівчину для прикладу «персоніфіковану весну».

Саме на Поліссі та у далеких районах були зафіксовані варіанти ліричних веснянок таких як наприклад «Сіріє гуси гречку поїли» [2, с. 135].

Саму по собі велику за кількістю групу складають ліричні веснянки жартівливі, тематичні та звичайні веснянки, за допомогою яких статеві групи (переважно виконують дівчата глузуючи над протилежною статтю) молоді глузували над протилежною статтю, задовольняючи свою потребу в спілкуванні, як, наприклад, у веснянках «Що на нашій вулиці», «Ой весно, весно красна», «А як вийду на вулицю», «Ой п'ять дівок, п'ять», «Ой накладу вогник».

Типологічні паралелі з іншими зимовими та літніми календарними циклами – мають певні зв'язки циклу весняних пісень.

На початку XIV століття була повна обгрунтація дій, яка неодноразово розвивала в собі нові обряди та пісенні сюжети в своїх творах. Спорідненість кожного з циклів мала переважно циклічне значення для формування самох культури та традицій суспільства.

В Україні, побутують в поліському регіоні саме Русальні пісні. Дослідники знайшли докази, між обрядовими циклами петрівчаними, купальськими та русальними піснями, до яких належить найбільша кількість приналежності з весняними та літніми циклами.

Подібні до колядок на волочобному північному сході – подібними на колядки є музичні та поетичні українські особливості. Мають паралелі між своїми проявами різні за календарем свята, унікальні за своєю значимістю віддають народові своє їство, роблячи життя людей більш різнобарвним за своєю унікальністю.

Будучи «Русальними піснями» для східнослов'янського фольклору знайшло значний відбиток у українському та білоруському походженні русальних пісень.

Реліктовий цикл знайшов свою особливість саме у мовних засобах культурного товариства [5, с. 42].

Вчений котрий зробив нотатки з приводу обрядових контексту виконання та регіонального поширення русальних пісень долучив інтонаційно-ладовий склад. Репрезентують на русальські пісні одині з найдавніших реліктових жанрів календарно-обрядової пісенності. В Чернігівській області зроблена велика кількість нотаток, тому що пам'ятають старожили як це відбувалось у минулому та згадують обряд з русалками як величне дійство. Методика водіння хороводу цілком залежала від архаїчності ситуації.

Експедицією ІМФЕ 2010 р. були також зафіксовані старовинні русальні пісні, зокрема, «В полі русалку вадилі», виконання яких виконавці щедро

супроводжували про звичай проводів русалок. Між русаліями (зеленими святами) та купальськими святами під час літнього сонцестояння відбувалася Петрівка. Найдовші дні та найкоротші ночі, досягання хлібів знайшли відбиток у петрівчаних піснях, які цієї пори співали здебільшого жінки та дівчата. Не випадково ці пісні мають переважно родинно-побутову тематику.

Купальські пісні не випадково привертають посилену увагу дослідників та шанувальників музичного фольклору (про купальські пісні написані дисертаційні роботи А. Завальнюка, Г. Тавлай, монографія А. Ліса) розлогою ліричністю мелодій, красою зображення людських стосунків, давніми історичними коріннями.

І. Земцовський, зазначаючи, що Купала є кульмінацією всього річного календарного циклу, одночасно слушно зауважував, посиляючись на Х. Ящуржинського, що «купальські пісні співаються особливим своєрідним співом, одноманітним, протяжним та, якщо можна так сказати, архаїчним... дівчата, що співають про кохання шукають собі чоловіка ... а знайшовши танцюють від радощів, або навпаки...» [1, с. 129].

В цілому вчені доводять, що купальські свята та співи у тому чи іншому вигляді (а найчастіше подібному один одному) відомі не тільки у народів слов'янської мовної групи, а й у балтійських, германських та угорських народів. І дійсно, купала є одним з найдавніших календарних свят, яке заховало в собі значну близькість трьох східнослов'янських народів не тільки у процедурі проведення обряду, у сюжетах обрядних пісень також.

На Полісі та Подніпровії купальський фольклор найбільш розвинений та суто обрядовий має найбільшу розповсюдженість.

Багато точок зіткнення мають календарно-обрядові пісні з іншими моментами календарних циклів але купальські пісні творять собою загальний механізм котрий значною мірою відрізняється від веснянок. Вони часто перехрещуються та переплітаються не маючи само собою типологічного значення. Як завжди у первинній основі залишається загальний любовний та шлюбний зміст, котрий визначає післякупальські та пістяжнівні весілля.

Якщо у веснянках несміливо зроблено натяк на вибір пари, то в купальських співах відбите відверте формування майбутніх шлюбних пар, відбувається неофіційне сватання, співаки у піснях планують приготування до весілля, передбачають майбутні весільні клопоти, пов'язані з влаштуванням майбутньої оселі молодят. Як і у весільних піснях, у купальському циклі є два основних найпоширеніших – основні типові наспіви, з якими виконують значну кількість різноманітних пісенних текстів.

Гуртове звучання повільне й протяжне з затягуванням репризної частини наспіву, колоритне багатоголосся не залишає тембру, а виконавців примушує вкладати всі сили у надзвичайно гучний могутній спів. З цим же на Житомирщині та Чернігівщині виконують пісню «Ой сяяла зіронька, сяяла» (з ким ти, дівчино стояла [2, с. 158]).

На Поліссі, Слобожанщині та Поділлі поширена купальська пісня з родинно-побутовим сюжетом про дівчину, яка просить парубка збудувати їй високу комору, щоб будив її соловейко, бо лиха свекруха не збудить. Своєю мелодикою відмінна від основної маси купальських співів пісня з Чернігівщини «Піду в садочок» з баладним сюжетом: дівчина пускає на воду вінок, хто дістане, той стане з нею на рушник [2, с. 158-159].

Сюжет занесений до циклу весняно-літніх пісень з опусканням вінка у воду є одним із самих росповлуджених купальських обрядах зроблений з метою вгадування долі. На східному Чернігівсько Сумському Поліссі та Київщині розповсюджені найбільш архаїчні купальські пісні як з боку тексту (переважно обрядові з характерним купальським приспівом «Іване, Йвашеньку», «Купала на Йвана» [25]).

Експедиційні записи 2010р. розповідають нам про те, що на Чернігівщині ці пісні побутують і досі «Купалочка, де твоя дочка» з рефреном «Купала на Йвана». Інтонаційно складніший поліський варіант цього мелотипу широко представлений у численних записах пісні «(Ой) купався Іван та в воду впав».

Для літніх та осінніх календарно-обрядових регіональних різновидів існує лише декілька пісень. Проте вони не були проставлені чіткою визначеною системою. З календарних циклів не було великого розповсюдження даної інформації.

Якщо виходити з наявних записів пісень з мелодіями, то половина записів косарських (та близьких до них гребовицьких) пісень зроблено на Подніпровському Поліссі: у Житомирській та Чернігівській областях. Більшість з цих пісень мають родинно-побутову тематику та часто зафіксовані як поза обрядові. На Чернігівщині поширена косарська пісня «Ой ви, мухи, ви, комарики мої» з побутовим сюжетом про тяжку розлуку та спогади про колишнє кохання [9, с. 161].

. Завдяки мелодіям Гайдая, Коломийченка та Білосветовій ми маємо гребовинські пісні котрі виконувались під час гарбання сіна. Чернігівська область має записи з цими мелодіями.

На подніпровському поліссі збереженні деякі старовинні антикварні пісні. Близькі за сюжетом до жнивварських, та пристосовані до гребовицьких мотивів.

На лівобережному Подніпров'ї та Поліссі поширені пісні з першим основним типовим жнивварським наспівом: «Уже сонце над липою», «А вже сонце на лану, я додому полину» з Чернігівщини, «Уже сонце на горі», «Ой паночку наш». Окремо від інших регіонів кожен текстовий наспів має свою завершену форму. Методикою виконання жнивварських пісень є особливо відчутний смак регіону [25].

М. Гайдаєм був записаний варіант цієї пісні «Чужі пани, як деркачі» у Борзнянському районі Чернігівської області. З четвертим типовим жнивварським наспівом виконують пісні з Житомирщини «Ой літає соколенько по полю», «Ой куриться доріженька, куриться» (господиня журиється), «Ой до кінця, женчики, до кінця» (нива втомила женців).

Таким чином, наявність певних типів календарно-обрядових пісень з танцювальним супроводом у сучасних фіксаціях та записах минулого свідчить про ступінь активності календарних обрядів є вищою ступню.

Характеристика хореографії хороводів, та взагалі танково-ігрових пісень, мала авторський розподіл усередині самого жанру за текстовими ознаками представлено у праці В. Гнатюка «Гаївки» (1909 р.).

За результатами численних етнографічних експедицій дослідником здійснено спробу систематизації та класифікації хороводно-ігрового фольклору Західної України із детальною характеристикою танцювальних рухів [12, с. 94-95].

Важливим внеском у розвиток пісенної-танцювальної етнографії стали фольклорні дослідження, репертуарні збірки хороводних пісень і записів окремих зразків народної інструментальної музики (насамперед танцювальної): М. Лисенка «Молодощі» (1875 р.), з детальним описом і класифікацією танців, ігор, веснянок; І. Ющишина «Гагілки для школи» (1910 р.), з десяти народних дитячих забав зі співами; С. Титаренка «Дитяча розвага» (1918 р.), з умовним поділом українських народних танців на групи (під пісню й під музику).

Основний здобуток української фольклористики XIX – початку XX л. полягає у виробленні й утвердженні наукової методології системного дослідження фольклорного матеріалу різних жанрів, зокрема, хореографічного.

Проте, при достатній кількості та об'ємності проаналізованих праць, танцювальне мистецтво аналізується у них лише побіжно, як правило – у вигляді стислих, непрямих свідчень, поверхневого опису, розпливчастих і опосередкованих характеристик, найчастіше у контексті дослідження обрядової пісенної творчості. Відомі українські етнографи й фольклористи, упритул наблизившись до надбань народної хореографії, залишили поза увагою теоретичне осмислення та узагальнення феномену танцю.

1.3 Народний костюм

Реакція людства і майже кожного народу, який виявляє особливе «порозуміння», з огляду на «мудрий» стан людини на клімат, його вимоги та явища - все це одяг, вбрання, одежа.

Ще з прадавніх часів цю одежа українці ділили на сезонне вбрання, Святкове й повсякденне .

Одним із способів української національної ідентифікації є український народний костюм, який є культурним явищем, постійно розвиваючись і удосконалюючись.

О.Воропай зазначає, що притаманним одягу є: «нечисленність частин вбрання, крою простота, білий колір – перевага, легкі спокійні фарби прикрас та відсутня зайва оздоба – збереження почуття міри» властивості дають перевага українському вбранню перед іншими народами [12].

В нашому національному вбранні та у її способі зодягнені відобразилась соціальна стратифікація, особливості регіонів, буденність і святковість. Культурне з одягання, а саме його способи для українського народу, проявились у його певних складових і є особливими для жінок і чоловіків [Додатки].

Дмитро Багалій — український історик, наголошував, що народ завжди вважав одяг безцінним, тому що є можливість передання вбрання своїм дітям та внукам, не турбуючись про те, чи стане воно колись у нагоді, чи залишиться таким, яким воно було початковому варіанті. Традиційне українське вбрання широко використовувалось у побуті до середини ХХ ст. Це є висновком того, що український народний одяг дуже тісно пов'язаний з традиційними цілорічними календарними звичаями та обрядовістю [44].

Нині ж зразки народного одягу зберігаються лише у фондах музеїв, в аматорських фольклорних колективах та в зібраннях окремих шанувальників традиційної культури. У вжитку ж найдовше затримались елементи традиційного жіночого костюму, а чоловіче традиційне вбрання вийшло з ужитку ще на початку ХХ ст.

Вбрання міщан та знаті значно відрізнялось одне від одного, різнобарвна Сіверщина була не такою вибагливою для своїх жителів.

Своєю скромністю привернув увагу іноземних гостей. Не зважаючи на те, що костюм був не досить багатий проте німецький лікар Отто фон Гун, подорожуючи Малоросією у своїх роботах затонув факти з приводу вбрання місцевого населення. [Додатки].

Отто фон Гун найчастіше порівнював мешканців містечка Кора з литовськими селянами, а їхні зачіски вважав схожими на польські. Одне із зауважень, яке він виніс собі про зовнішність чоловіків це те, що вони завжди голять бороди, але залишають довгі волоси і вуса. Отто вважав, що місцеві люди схожі на ведмедів, тому що чужинець подорожував зимою, коли було дуже холодно і люди вже вділи теплий одяг, такий як кожухи, шарфи та шапки. Як відомо, зимовий верхній одяг, такий як кожух (толуб, або тулуп) був найдорожчою річчю в гардеробі простого українського народу. Для його пошиву використовувалась доморобна шкіра [53].

За підрахунком Ф. Вовка на добрий кожух треба було шість шкур, а на великий, з довгими рукавами, то й цілих сім. В XIX ст. на Троїцькому ярмарку в Борзні овчина коштувала «2.50 руб. за штуку», а ціна на «зимовий кожушок (новий)» становила 12–14 руб. Кінь на той час коштував 21,7 руб., а корова – 21,21 руб [11].

Кажучи про спадок – то невід'ємною річчю кожного поважаючого себе чоловіка – є кожух. На Сіверщині полюбляли оздоблювати кожухи чорною та сірою вовною. Аплікації, кольорові шнури з тонкими вишитими смугами були основним елементом статусу людини.

На Батурищині різновидом кожуха була чумарка (чемерка, жупан) під збірки з домотканого та тонкого крамного сукна.

Доктор мистецтвознавства Г. Стельмашук, відносить цей вид одягу до різновиду свит, які належать до найдавнішого українського одягу. В свою чергу різновидом свити (свитки) були: кирея, кобеняк, власне свита, каптанок і юпка (коротенький напівкаптан особливого крою). Киреї та

кобеняки виготовлялися з капюшонами, які на той час називалися – відлога, або кобка та слугували захистом голови і шиї від дощу та завірюхи, а також «щоб класти в них хліб».

Селянські свити були пошиті із доморобної тканини (конопель, льону), на спині вони призбирались до талії. На Поліссі переважали свити сірого та жовтогарячого кольору, а кожухи – білого [13].

В Глухівському повіті, зокрема серед населення м. Вороніж, переважали схожі із свитами «черкасинові козачки», що були виготовлені із купованої фабричної тканини. Зважаючи на природно-кліматичні умови місцевості, на Чернігово-Сіверщині особливим попитом користувалися вироби з сукна, яке вироблялося в Батурині на суконній фабриці К.Г. Розумовського. Справити одяг із сукна вважалося престижним і відбивало певний рівень достатку.

Гільденштедт, академік, який проїжджав через Батурин у 1774 р., стверджував, що вбрання почесних мешканців робили з оксамиту, шовку, парчі, кольорового сукна. Тільки багаті, заможні люди мали змогу придбати для своїх свит на фабриках та в лавках синє, червоне та зелене сукно [15].

Сільські мешканці, а саме чоловіки самі собі плели рукавиці на зиму, а жінки ніколи не вдягали рукавичок (пальчаток). До основних компонентів як чоловічого, так і жіночого одягу належала сорочка (рубашка, кошуля) із білого домотканого льняного або конопляного полотна.

Для оздоблення сорочок використовувались нитки (папір, заполоч) переважно чорного та червоного кольорів. У зібранні Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського є лише одна сорочка піврозетками на них, вишитими біллю. Так прикрашали сорочки в Глухівському повіті.

Подорожуючи у 1852 р. містечками Чернігово-Сіверщини, живописець Л. Жемчужников звертав увагу на спосіб одягання місцевого населення, яке зустрічалося йому по дорозі від Батурина та Конотопа до Гадяча. З особливим захопленням художник описав одяг місцевого люду. Увагу до подорожуючого привернув парубок саме в одягні місцевого населення [18].

Поясний одяг для чоловіків на Україні складався з сукняних або полотняних штанів та шароварів, які були зроблені з фарбованого полотна. Найчастіше шаровари були синіми, але, наприклад, на Батуринщині носили шаровари різного кольору.

Пояс одна із найголовніших складових українського вбрання, яка була як і у чоловіків, так і у жінок. Пояс був не лише звичайною частиною одягу, але ніс у собі ще і священне, пов'язане із небом завдання. Власне кажучи, підперезування, переперезування мали сакральне значення. Так уявно визначався верх і низ, на людському силуеті створювалося антропо-космогонійне ділення. Одним із найпоширеніших видів поясу була крайка, і нею підперезували плахти, запаски, дерга, попередниця, понева та сандарак [13].

Пояс – паса, похідне слово «пасувати», в сенсі, що він додає одягу зібранності та впорядкованості, саме тому й пасує людині. У Кролевіці пояси з бавовна виробляли з поперечними неймовірно яскравими різнокольоровими смужками з рядами на кінцях, витканих малюнків китиць, які імітували торочки (бахрому). Саме такі ж китиці зустрічалися і на кролевецьких рушниках, з того часу, відколи їх стали використовувати замість інших поясів. І тільки таке явище поширене було переважно на Чернігово-Сіверщині. Дівчатка, підперезавшись крайкою, випускали її кінці з китицями наперед, а жінки, які були одружені – позад або з лівого боку. Жінки похилого віку не носили крайок.

Як взимку, так і влітку, люди мали в ужитку головні убори. Всі вони були неймовірно різноманітними не тільки за зовнішнім виглядом, а й за матеріалом, з якого виготовлялись. Коли народ змінював матеріали, а іноді, навіть, однієї форми – назва убору змінювалась також. Чоловічі головні убори були вовняні шапки. Вони слугували мужнім парубкам як взимку, так і святковим убором незалежно від роботи або річної пори.

Чоловічою ознакою була шапка, і якщо хлопець її губив то він підіймався на сміх. Бо вважалось,що загубити її можна тільки у тому випадку якщо козак від когось біг, а втікати від бійки – не по чоловічі.

А взагалі саме чоловічій головний убір мав не тільки несмішлिवе значення, а ще й романтично-естетичне. Хлопець знімаючи шапку перед дівчиною – проявляє свою симпатію до неї [13].

Цей жест помітив і німець, що перебував на Україні. Ще від відмітив, що простий селянин частіше всього є ввічливішим за інших його земляків. Заходячи в дім – зняти головний убір означало гарний тон.

А стосовно жіночого гардеробу – хустка була незмінною його частиною. Вона мала сакральне значення. Хустка охоплює символічно-сакральний образ та передавалась із покоління в покоління[13].

Кольорова гама хустки змінювалась в залежності від віку її володарки. Білу з вишитими червоними візерунками воліли носити молоді дівчата, а хустка червоного кольору була все до вподоби жінкам більш старшого віку.

Якщо говорити про кольорову гаму, то переважна кількість молодих, а також старших жінок носили саме червоні хустки, але, наприклад, подекуди на Чернігівщині можна було бачити білі хустки, які були там дуже популярними, іноді вони були вишиті червоною заплочкою. Також, саме молоді дівчата надягали вив'язки з шовкових хусточок спереду яких були різьки,а на вив'язку накладався віночок із штучних чи живих квітів. [Додатки].

Не можна не згадати про взуття,яке, звісно,було дуже важливим елементом національного вбрання.

Особливо ставилися саме до шкіряного взуття, яке в святкові дні змащувалося дьогтем. А щоб взуття ставало м'якшим і вологостійким, воно просочувалося розігрітим тваринним жиром. Коли наступала зима ,для тепла ,ноги обгортали в онучі (портняні ,тобто полотняні,або суконні),а в самі чоботи вкладали устілки(жмут соломи). Саме чоботи носили взимку як чоловіки,так і жінки ,вони були різного кольору,але переважно червоні та

чорні. А якщо чоботи вдягали влітку, то лише у тих випадках, якщо йшли до церкви чи у гості, чи в корчму, чи на гуляння. Хоча, для зручності, взували також для літніх польових робіт, в косовицю, гребовицю. Була, звісно, різниця між селянськими чобітьми та міщанськими. Відрізнялись вони і якістю обробки, і добротністю, і навіть зовнішньою формою [12].

Чернігово-Сіверському Поліссі такі чоботи навпаки вважались рідкістю.

Просте населення глибоко вірувало в захисні дії того, чи іншого елемента одягу.

Вишиванка – це дзеркало та душа українського народу. Будучи такою витонченою, багатого на неабиякої краси орнаментом вона підкорила не одне серце. Вишиванка стала українською пам'яткою, іноземці з будь якої країни світу мріють її придбати. В ній можна побачити всю поетичну ніжність з якою не один автор вже описував велику Україну, звичаї, традиції та обряди, та доторкнутися до композиції створення почуттів людини [25].

Відчувати красу та вміти відтворювати її хрестиком на тканині повинна була вміти кожна поважуюча себе дівчина. У дитинстві мами та бабусі вчили маленьких дівчат вишивати вишиванки. Передаючи вміння через покоління трансформація українських вишиванок переходила на новий та новіший рівень. [Додатки].

Звичайно, що в кожному регіоні вишиванки різні, і кожна з них по особливому краща за іншу.

Колоритності дівчата додавали за допомогою прикрас котрі були обов'язковим елементом одягу. Жінки одягали на себе велику кількість намист палко червоно кольору (виготовлених з коралі та бурштину) доречно поєднуються з хусткою на голові [25].

Український народний одяг трансформувался та розвивався під час дуже довгого процесу становлення людства. Самобутнє культурне явище котре перейшло до розряду національної гордості.

РОЗДІЛ 2.

РОЗВИТОК АМАТОРСЬКОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА ЧЕРНІГІВЩИНИ ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯ

Хореографічне аматорство як об'єктивне соціокультурне явище й одна з поширених форм художньої самодіяльності є не лише ефективним засобом організації змістовного дозвілля, а й визначається, насамперед, невід'ємним компонентом хореографічної освіти. Спрямована на формування гармонійно розвиненої, духовно багатой та соціально активної особистості, аматорська хореографічна освіта на сучасному етапі охоплює різновікову аудиторію і вирізняється великою популярністю і масовістю з-поміж усіх жанрів самодіяльної творчості.

Попри численні наукові розвідки (В. Беляєва, Г. Боримської, Н. Горбатової, А. Гуменюка, К. Василенка, А. Каргіна, В. Коломійця, В. Пастух, Ф. Прокоф'єва, Т. Пуртової, І. Смірнова, А. Сокольської, Ю. Тертичного, В. Уральської, та ін.), у яких розкривається проблема розвитку хореографічного мистецтва України, але на жаль навіть в них бракує інформації щодо методичних досліджень, котрі в свою чергу характеризували особливості учбового процесу в хореографічних колективах на різних етапах танцювального становлення [25].

Базою для культурно – дозвілєвої діяльності молодого покоління стали: будинки культури, центри дитячої та юнацької творчості різних районів, сільські клуби та інше. Вони гарантували якісну позашкільну освіту, котра в подальшому дала можливість розвитку навичок для вибору майбутніх творчих професій.

Репертуар – це «обличчя» колективу. В залежності від вікових та фізичних особливостей дітей він повинен заздалегідь плануватися керівником за принципом «від простого до складного». Програма дитячого репертуару більш різнобарвна за своїми формами, бо як правило в основі йде нескладна хореографія, яка має успіх завдяки чіткому виконанню. При підборі дорослого матеріалу слід звернути увагу на те, що він має більш

глибокий сенс та вимагає від учасників колективу розуміння кожного руху та особистого сприйняття відтворених керівником сюжетних постанов.

Проте у наш час існує безліч аматорських колективів котрі через високу конкурентність намагаються «ускладнити, прикрасити» свою хореографію багатою трюковою частиною. І тому дедалі частіше ми зустрічаємо у дитячих колективах не відповідність хореографії та віку дітей.

По даним мого дослідження слід зазначити, що увагу саме до дитячого фольклору було спрямовано значно менше. Дослідження проводились не на такому емоційному та динамічному рівні, проте у ХХ-ХХІ столітті ситуація змінилась. На даний момент інформацію про дитячий фольклор ми можемо бачити в працях: Г.Довженок, П. Чемериського, О.Бірциної та інших українських та зарубіжних фольклористів [25].

Власне, як я вже аргументувала раніше, запорука естетично-грамотної вихованості дитини безпосередньо лягає на плечі керівника, котрий в свою чергу допомагає пізнати світ та його культуру через мистецтво танцю.

Проблемою сьогодення серед балетмейстерів, фольклористів, та простих шанувальників хореографії – є те, що людство почало втрачати культурну цінність першоджерел, оскільки науково-технічний прогрес сприяв відходженню від початкового методу збору, даючи нам можливість бачити готовий матеріал на просторах інтернету.

Ми знаємо, що на Україні є надзвичайно великий хореографічно-фольклорний простір. Цей особливий жанр займає спеціальну нішу в духовному житті кожного регіону. Навіть в ближніх між собою двох селах хореографічна лексика може відрізнятись. Хороводи, побутові, ритуальні, сюжетні, обрядові танці, можуть виконуватись під супровід хору, а також під інструментальні або народні інструменти.

2.1. Провідні дитячі хореографічні колективи – осередки збереження та розвитку народних традицій Чернігівщини.

Завдяки постановкам що знову і знову входять до репертуару дитячого хореографічного колективу у керівника є можливість прищеплювати своїм вихованцям любов до танцювального мистецтва рідного краю, знайомити із культурою інших народів та новими оригінальними формами танцю виховувати естетично здорове покоління.

На сьогоднішній день у Палаці культури працюють 25 творчих колективів, в яких займається більше тисячі чоловік, з них переважна кількість – студентська молодь та діти шкільного і дошкільного віку. П'ять колективів мають почесне звання «народний». Два дитячі колективи носять звання «зразковий», один – звання «народного» художнього колективу [30].

Постійно проводиться робота щодо набору бажаючих займатись в аматорських колективах Палацу культури.

У Міському палаці культури займається 7 творчих колективів, а саме: заслужений аматорський народний хор України «Десна», народний аматорський хор ветеранів війни та праці, народний аматорський ансамбль танцю «Дружба», народний аматорський фольклорний ансамбль пісні «Сіверяни», народний естрадний оркестр «Меридіан», Зразковий дитячий ансамбль народного танцю «Десняночка», Зразковий театр народного танцю «Слов'яни» [30].

В обласному центрі сумісно з міським палацом культури, різними творчими організаціями та колективами, щомісяця проводяться міські конкурси і фестивалі для дітей та молоді, а найактивнішими серед них є: танцювальна формація «TheBest», шоу-балет «Ярмарок», Зразковий ансамбль сучасного танцю «Сліт», танцювальна студія «Premierballet», клуб спортивного танцю «Аелія» та іншими.

У 2012 році започатковане нове направлення забезпечення дозвілля чернігівців – це організація студентських дискотек в малому залі, яке раніше орендувала фірма «Байер». Такі дискотеки проводились спільно з

педагогічними колективами Чернігівського залізничного ліцею, радіо механічного технікуму, медичним училищем та юридичним коледжем державної пенітенціарної служби. В подальшому планується розвивати змістовний відпочинок студентської та шкільної молоді [30].

Цікавим є той факт та напрям за яким почалась творча дружба між Міським палацом культури та Дніпровським обласним драматичним театром ім. Т.Г. Шевченка. Голова Дніпровської обласної адміністрації висловив подяку за надання можливості виступів для чернігівського глядача.

З метою популяризації народного художнього мистецтва – це вважається великим кроком для естетичного внеску виховання покоління.

Ще хочу зазначити, що колективи Палацу достойно представляють місто як на державних, так і на міжнародних конкурсах та фестивалях. Зразковий театр народного танцю «Слов'яни» став переможцем відбіркового туру XIV Всеукраїнського фестивалю дитячої та юнацької творчості «Наша земля – Україна» та кожного року приймають участь у фестивалі в дитячому оздоровчому таборі «Артек», де отримали дипломи «За збереження народних традицій і обрядів, мистецьких, історичних, духовних цінностей українського народу та примноження їх своєю творчістю». З 26 березня по 3 квітня колектив брав участь у 8-му Міжнародному фестивалі дітей та молоді «Свято друзів» в Болгарії, де зайняв 1-е місце, 29 квітня – в проведенні Міжнародного дня танцю у Національній опері в м. Київ [30].

2 місце на фестивалі «Мир, Мистецтво, Море» - зайняв Зразковий ансамбль танцю «Десняночка» м.Злати Пляски Болгарія.

Та народний аматорський ансамбль танцю «Дружба» - отримав диплом за «Кращу сценічну майстерність» у Польщі на фестивалі де на колектив чекали з великим задоволенням.

Протягом року художні колективи Палацу виступали з концертами у геріатричному пансіонаті, школі – інтернаті, госпіталі для інвалідів війни, міській лікарні № 2 та обласній лікарні. 28 грудня для дітей-сиріт, дітей з багатодітних сімей та дітей-інвалідів відбулась інтермедія «Подорож у

новорічну казку» за участю «Театру 23». На базі Палацу культури проводяться репетиції дітей з обмеженими можливостями під час їх підготовки до участі у концертах [30].

Загалом впродовж першого півріччя цього року комунальним підприємством «Міський Палац культури» проведено 448 мистецько-розважальних заходів.

2.2. Театри танцю, фольклорні ансамблі Сіверщини та їх значення в вихованні молоді.

Термін «фольклор» походить від англійського folk – рід, народ, lore – знання, що разом означають «народна мудрість».

Вислів М.В.Гоголя щодо української пісні як народної, живої, яскравої, сповненої барв істини, історії, яка триває усе життя народу, повною мірою співвідноситься з народним танцем. Цю ж тезу підтверджує і розвиває видатний хореографі: «Танець – поезія, зрима пісня, містить у собі у народної душі, емоційний літопис народу, який яскраво розповідає про історію почуттів та емоцій, пережитих. Невичерпна скарбниця народного танцю багато безцінних перчин. У них творча фантазія, образність народного мислення, виразність форми, глибина почуттів» [25].

Працюючи з фольклорним матеріалом хореографу слід пам'ятати про те, що його не можна виносити на сценічну площадку у первісному вигляді, і на це є ряд обґрунтованих причин.

1. Фольклорний танець виконується «для себе» зазвичай у колі, має примітивні рухи та одноманітний музичний супровід. Переносючи його на сцену потрібно удосконалити хореографічний текст, урізноманітнити малюнки, зробити музичну обробку, при цьому не зловживати, намагатись зберегти основу фольклорного танцю, згідно з законами драматургії.
2. Балетмейстер має право добавляти свою сюжетну лінію, якщо вона заснована на обрядах або традиціях даної епохи.

3. У сценічних костюмах слід зберегти основну лінію крою та кольорову гаму. Пристосовуючи їх до руху дозволяється деякі деталі зробити яскравішими, а якісь зробити більш виразними.

За твердженням М. Кагана: «фольклор зберігає художній синкретизм початкового етапу історії мистецтва, зберігає і притаманну йому різницю «музичної» та «технічної» форм творчості, але загострює цю роздвоєність, одночасно розгойдуючи в середині кожної з цих форм зв'язки між її художніми «елементами»» [1, с. 197].

Хореограф котрий хоче створити свою власну композицію на фольклорній основі повинен:

1. Прочитати багато інформації про традиції та обряди даного регіону;
2. Відшукати (якщо є) картини того часу, в котрих відображається побут;
3. Прослухати велику кількість народного та професійного музичного супроводу;
4. Дослідити усну народну творчість, що розкриває обрану тему.

Відзначається значною шаною Чернігівський обласний навчально-методичний центр культури і мистецтв(ОНМЦКіМ) – який є одним из провідних носіїв політики в галузі народної творчості і культурно-дозвіллевої діяльності Чернігівської області [4].

ОНМЦКіМ – енергійно займається відновленням, накопиченням та захистом народної творчості області. Існує ціла «Програма по охороні та збереженню нематеріальної спадщини» та постійно відбуваються фестивалі, конкурси та експедиції за для відродження та підтримання самобутніх звичаїв. Також за для формування мотивації збирачів та знавців фольклору бала створена Обласна щорічна Премія імені Василя Полевика– етнографа, фольклориста, заслуженого працівника культури України.

Серед дитячих хореографічних колективів Чернігівщини існують ті, які активно використовують фольклорний матеріал у своїх репертуарах, це:

1. Зразковий театр танцю «Слов'яни» м. Чернігів;
2. Зразковий ансамбль танцю «Десняночка» м. Чернігів;

3. Народний аматорський ансамбль танцю «Дружба» м. Чернігів [30].

Один з аматорських колективів, який має 20-річний досвід – дитячий зразковий ансамбль танцю «Вікторія». Ансамбль плідно працює при міському будинку культури. Його учасниками є діти віком від 3 до 18 років, а незмінним керівником і засновником Вікторія Вишнева.

Основу репертуару складають народні танці різних регіонів України, а також зразки танцювальної культури країн зарубіжжя. Юні танцівники органічно поєднують первісні чари народної хореографії з новизною танцювальних стилів. У колективі розвивається бальна хореографія, східний танець, стилі сучасного хореографічного мистецтва. Вихованці колективу «Вікторія» – постійні учасники мистецьких заходів міста й області, всеукраїнських та міжнародних конкурсів та фестивалів, з яких повертаються призерами, переможцями.

Наступний ансамбль аматорської творчості – народний художній колектив театр танцю «Слов'яни» заснований відмінниками освіти України Мариною і Володимиром Дядечками у 1995 році на базі середньої школи з поглибленим вивченням іноземних мов № 1. Від 2008 року працює при Міському палаці культури .

Колектив котрим пишається культурне товариство області за їх заслуги перед Палацом культури. Ансамбль завжди приймає активну участь в житті міста є почесним гостем на різноманітних міських обласних та міжнародних конкурсах та фестивалях. Керівники ансамблю цілеспрямовані дати учасникам колективу високу та якісну хореографічну освіту, завжди радують жителів міста намиви оригінальними постановками різних жанрів.

За час творчої діяльності театр танцю не раз був переможцем міських, обласних, міжнародних фестивалів і конкурсів. Нагороджений почесними грамотами й дипломами.

Кожен виступ «Слов'ян» насичений високою майстерністю, професіоналізмом і демонструє блискучі танцювальні постановки. Репертуар

колективу складається із народних танців, сучасної пластики та класичної хореографії.

За понад 20 існування колективу Марина та Володимир Дядечки випустили близько 200 підопічних. Деякі з них далі продовжують улюблену справу, вступаючи до Київської муніципальної академії танцю імені Сержа Лифаря, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Київського національного університету культури та мистецтв або працюють в таких колективах як: Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського, Національний заслужений академічний народний хор імені Григорія Верьовки та інших.

«Слов'яни» – не фольклорний колектив, де танцюють виключно народні танці. Це справжній театр хореографічних мініатюр, у якому присутні практично всі жанри танцювального мистецтва. Кожен номер колективу – це міні-спектакль, де вдало поєднані народні мотиви з класикою, балетом і елементами хіп-хопу. У творчому доробку майже три десятки танцювальних композицій, від стилізації народних танців до сюжетних, смислових і театральних номерів.

У 2001 році «Слов'янам» було присвоєно звання «Зразковий». А у 2012 – дано почесне звання «Народний» [30].

Ще один аматорський танцювальний колектив «Дружба» було створено у 1969 році при чернігівському «Хімволокно». Коли наприкінці 70-х його керівник виїхав з Чернігова, колектив почав розпадатись. Тоді «Дружбу» передали пану Горбачуку, з легкої руки якого, танцювальна група хору «Десна» стала основою для відновлення ансамблю. Майже все своє життя він присвятив народному танцю. Вже чотири десятиліття Григорій Самуїлович є незмінним керівником Народного аматорського ансамблю танцю «Дружба».

Григорій Горбачук народився у місті Одеса. Де і почалась його кар'єрна стежка на шляху до її Величності – Терспихори. Григорій Самуїлович закінчив училище культури, а потім поступив до Київського

інституту культури на перший курс кафедри хореографії. В Інституті культури – це був перший випускний курс хореографів. Отримавши диплом за спеціальністю «Хореограф-балетмейстер» Григорів відправився по запрошенню Леоніда Пашина очолювати танцювальний колектив при хорі.

Сьогодні в «Дружбі» є доросла і дитяча танцювальні групи. А основний склад колективу налічує близько 30 чоловік. Всі учасники – абсолютно різні за віком і характерами, але всіх їх об'єднує любов до танцю. Найстаршому учаснику колективу, Валерію Джиму, – 55. Нині на одній сцені з батьком танцює і його старша донька Катерина. Часто учасники колективу називають між собою «Дружбу» великою родиною, з якої вийшла не одна сімейна пара, а танцювальне минуле своїх батьків часто продовжують діти. А на 50ти річчі ансамблю – Григорія Самуїловича вітали випускники різних років випуску та найдальших країн світу. Не дивлячись на те, що випускники колективу на даний момент, у більшості відсотка не зв'язані з музою танцю, але прищеплена щира любов до народного танцю і ансамблю «Дружба» об'єднали одного вечора величезну кількість людей [30].

Учасники колективу радують своїх глядачів не лише українськими, а і народними танцями таких країн як Мексика, Польща, Молдова. Гопак чернігівської «Дружби» завжди зустрічають оваціями не лише в Україні, а і далеко за її межами, за роки свого існування колектив відвідав більше 30 країн.

Хореографічний колектив «Десняночка» створений у 1976 році Наталією Єлаго, випускницею першого випуску хореографів Київського державного інституту культури. У 1998 році ансамблю присвоєно звання «Зразковий» [30].

Нині ансамбль танцю функціонує при Міському Палаці культури. Під керівництвом Наталії Євгенівни колектив працював 35 років, наразі його очолює Вікторія Горбачук.

У складі колективу близько 40 юних танцюристів віком від 4 до 12 років. Всі постановки мають елементи дитячих тем та створені на основі українських танцювальних традицій.

Колектив є лауреатом фестивалю-конкурсу ім. Павла Вірського, лауреатом міжнародних фестивалів у Польщі, Чехії, Словачії, Болгарії.

Серед основних нагород: грамоти та подяки голови обласної державної адміністрації, обласної ради, міського голови, міністерства культури, міністерства освіти, обласного та міського управління культури.

Народний аматорський фольклорний ансамбль «Сіверяни» створений у 1988 році на базі клубу Управління внутрішніх справ Чернігівської області. Засновником та першим керівником колективу був Станіслав Шкаранда. Звання «Народний» колектив отримав у 1993 році. З 2000 року він працює при Міському Палаці культури.

Майже десять років керівником колективу був Олександр Якубець. Наразі ансамбль очолює Коцур Ольга Олексіївна. Акомпанує – Володимир Макеєв.

Основний склад ансамблю – це 12 учасників. «Сіверяни» завойовують глядачів вокально-хореографічними композиціями, міні-спектаклями, які створюють на основі зібраного фольклорного матеріалу Чернігівського краю. Керівник колективу Ольга Коцур збирає, записує, розшифровує матеріал зберігаючи творчу спадщину нашого краю. Колектив активно співпрацює з іншими колективами, створюючи унікальні вокально-хореографічні композиції, театралізовані дійства, які зачаровують глядача.

Ансамбль — незмінний учасник міських концертів та свят. Колектив неодноразово приймав участь у міжнародних та всеукраїнських фестивалях. За високі творчі показники та вагомий внесок у розвиток культури міста «Сіверяни» не раз нагороджувалися Почесними грамотами та Подяками.

На рахунок колективу Грамоти управління культури Чернігівської міської ради. Подяки головного управління культури, туризму і охорони

культурної спадщини облдержадміністрації, дипломи та цінні подарунки лауреатів фестивалів.

Проаналізувавши хореографічні надбання українського народу можна зазначити, що повноцінність розкриття і перенесення фольклорного матеріалу до дитячого колективу цілком залежить від ефективності керівника вправно розпоряджатися новою технічною інформацією. Беручи до репертуару більше фольклорних мотивів колектив завжди виділяється своєю унікальністю та оригінальністю подачі композицій на конкурсах, фестивалях, та є бажаним гостем на всіх міських святах.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО МИСТЕЦТВА ЧЕРНІГІВЩИНИ

Описати історичні, культурні та мистецькі ідеї становлення і піднесення народної хореографії, як феномену фахової діяльності й об'єкта педагогічної рефлексії допомагають правила системного дослідження етнографічних першоджерел українського хореографічного мистецтва, тим самим визначають його розвиток складової матеріальної та духовної культури, тісно поєднуючись з різними видами творчої мистецької діяльності.

Дослідження прадавніх танцювальних форм дає можливість інтерпретувати їх у синкретичній єдності з іншими видами мистецтва, безпосередньо пов'язаними з язичницькими, пізніше християнськими, віруваннями та міфологією, землеробством та анімалістичним культом, сакрально-магічними діями, що виконували передовсім обрядову функцію.

Синкретична мистецька діяльність прадавніх східнослов'янських народів слугувала за основу розвитку самобутнього феномену хореографічного мистецтва українського народу. У мистецтвознавчому дискурсі категорія «танець» тлумачиться «одним із видів синтетичної народної творчості, в якому поєднуються поезія, музика і хореографія» [38, с. 40].

Формування семантики й лексики народної хореографії відбувалося на чолі з розвитком синтетичних жанрів, передусім у різновидах первісних мистецьких форм – хороводах, їх жанрових різновидах (веснянках, гаївках, гагільках, рогульках, карагодах), коломийках та ін., – специфіка виконання яких формувалася відповідно до етнокультурних, географічних, історичних умов побутування хореографічної обрядовості українців. Аналіз прадавніх форм народної хореографічної культури відображено у працях істориків, фольклористів, етнографів, на ґрунті яких закладено теоретичні основи національного народно-сценічного танцювального мистецтва [38, с. 44-45].

Перший етап професіоналізації народного хореографічного мистецтва (XIV–XVIII ст.) пов'язаний із розвитком театральних форм шкільного, ярмаркового, народно-містеріального театрів.

Традиції національного барокового драматичного мистецтва, розквіт якого припадає на XVI – початок XVII ст., братських школах (Лаврській, Львівській, Луцькій); Духовних семінаріях (Львівській, Острозькій); Академіях (Києво-Могилянській, Перемишльській).

Танець визначався органічною складовою цілісного синкретичного мистецького дійства.

3.1. Провідні філармонійні колективи та їх значення в збереженні надбань мистецтва Чернігівщини

Колектив ансамблю пісні і танцю «Сіверські клейноди» обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм (м. Чернігів) почав своє існування у 2002 році [47].

Тільки створений молодий колектив, сповнений творчою наснагою та спрагою до нових звершень починає активно створювати видовищні дійства. Наприклад до першого театралізованого дійства «На Івана Купала» художній керівник колективу підійшов вельми уважно. За для того, щоб артисти відчували дух справжнього язичницького свята, справжнє поставлене дійство у стінах філармонії перенеслось на р. Десна, де було справді водили хороводи, танцювали, плели віночки та інше. Потім було створено такі проекти як: «Тільки для вас», «Вертеп», «Се повісті, сучасних лет». В останньому проекті було поєднано фольклор з сучасністю.

Підготовлено три концертні програми оркестрової групи колективу «В корчмі», «Музичні гулянки», «Українські візерунки». Спільно з Українським народним хором КНУКіМ проведено концерт до дня народження нашого відомого земляка, диригента, фольклориста, засновника Державного Українського народного хору Григорія Верьовки. Створюються нові творчі програми.

«Сіверські клейноди» були дипломантами міжнародного фестивалю «Дніпровські голоси в Дубровно» (Республіка Білорусь), Міждержавного фестивалю молодіжних фольклорних колективів «Красная горка» (м. Брянськ, Росія), I та II Всеукраїнського фестивалю «Козацькому роду нема переводу» (м. Донецьк), фестивалю Приазов'я «Співоча трієра» (м. Новоазовськ), на I Всеукраїнському фестивалі-конкурсі народної хореографії імені Павла Вірського у м. Києві були нагороджені дипломом переможця та окремою відзнакою [47].

Колектив презентує своє мистецтво в м. Рига де його було запрошено на міжнародний фестиваль, після котрого було повторне запрошення але вже до Іспанії.

«Сіверські клейноди» стають дипломатами та лауреатами фестивалю в м. Ведень «Міжнародні співи адвенту» , та отримують відзнаку від перших облич країни.

У м. Страсбург ансамбль презентував свою творчість перед представниками 47 країн світу та розповідати мовою танцю свою історію. Потів колектив був запрошений до ще одного посольства, тільки на цей раз у Москві з нагоди святкування 20ї річниці Незалежності України. Для української громади колектив виступав у м. Сургут. А першого грудня мав честь в відборі жеребкування до Євро 2012.

Різноплановий колектив дивує глядача не тільки своїми костюмами та професійним підбором артистів, а ще ж різножанровою структурою колективу котра складається в трьох підгруп: танцювальна, оркестрова та вокальна. А малі форми в своєму дивовижному поєднанні з різними складовими додають ансамблю ще більшої прихильності глядача.

Створюють нові програми, наприклад, як «Душа Сіверщини» де ансамбль грає первинну роль. Традиційна селянська музика зазвучала по новому.

Звання «Академічний» було присвоєно ансамблю «Сіверські клейноди» у 2008 році рішенням Міністерства культури і туризму [47].

Для пошуку нових форм вираження та розмаїття традицій культури народу художній керівник вирішує зробити перепліт минулої історії з сучасними музичними ритмами. Заслужений діяч мистецтв України Сергій Вовк активно розроблює нові шляхи до визнання та професіоналізму колективу.

У 1984 році при заслуженому діячу мистецтв України, Процько Петрі Миколайовичі - був створений Чернігівський народний хор. Мистецтво Сіверщини підкорило організатора й художнього керівника нести до людей найцінніший скарб нації – її культуру. Він добре розумів, що оберігаючи нетлінну спадщину наших пращурів – ми зберігаємо наступні покоління.

Колектив артистів набирался з умовою котра на думку художнього керівника є основою для формування майбутніх шедеврів. Це – щира любов артистів хору, оркестру та танцювальної групи до загального діла. З людьми котрі вірять в ідею проекту можна зайти далеко, бо вони знають заради чого вони працюють, і який внесок в історію вкладають.

Гордістю стало для колективу було те, що біля самих витоків є ім'я Григорія Верьовки у котрому основу склали співаки саме з Чернігівщини.

Перший виступ колективу відбувся все на наступний рік, саме у м. Києві, де був оцінений столичними глядачами на дуже високому рівні.

Під чутким керівництвом Анатолія Івановича та Олександра Стадника колектив за три роки став дипломатом у м. Хмельницькому на фестивалю «Співоче поле» [56].

Гастролі по таким містам як Київ, Житомир, Полтава, Хмельницький, Львів – дав змогу оцінити свою творчість багатьом людям. До репертуару колективу ввійшли твори відомих композиторів, таких як: Г. Верьовки, А. Верьовки, І. Сльоти та О. Стадника..

Репертуар колективу – його обличчя. До нині збереглися такі композиції так «Коні Чорнобиля», «Мазепа», «Лебеді материнства», «У село до батька й мами» та багато інших [56].

Гастролі Чернігівського народного хору розпочались вже в 90х роках по всім містам і селам, ансамбль зустрічали всюди дуже привітливо.

А вже починаючи з 1992-1998 роки хор давав концерти на різних закордонних площадках. Їх окутували своїми оплесками глядачі в Німеччині, Австрії, Росії та Голандії. Для молодого колективу це був великий крок до підкорення нових вершин.

Колектив народного хору почав співпрацювати і отримувати медичне забезпечення та транспортні потреби від обласної державної адміністрації.

У м. Відень в грудні 1998 року відбулись дві прем'єри матеріалом до яких став фольклор. «Блудний син» та «Ейдерман» котрі отримали дипломи та стали лауреатами «Міжнародного співу Адвенту».

Володимир Коцур – підготував програму що складались їх українських пісень. Випускник музичної академії влився до колективу дуже стрімко.

На Всеукраїнському творчому звіті колектив Чернігівського народного хору показав себе у неабиякій красі, тепер вже під керівництвом Володимира Коцура продовжились створюватись нові дивовинні композиції. Була поставлена календарно обрядова програма все пор року. Та особливої уваги від глядача заслужили такі вистави як: «В Ніч на Івана Купала», «Різдво Христове», «Масляна» [56].

Діяльність колективу біла підтримала місцевою молоддю, котра залюбки підтримувала Чернігівський народний хор на різних масових заходах міста.

Такі митці як Литвинов та Гнатюк залюбки співпрацювали з колективом, пісні яких знову дуже вдало входять до репертуару.

Співпраця також із багатьма колективами теж підштовхнула колектив до нового кроку. Колаборація з Збройними Силами України та Черкаським народним хором вивела колектив на нову ланку створення історії.

Тематичні програми та річні пам'яті відомих людей теж входили до концертних програм колективу.

Колектив котрий знаходиться у творчому розквіті, дає концерти на різний великих площадках та звичайних школах, училищах та вищих навчальних закладах міста та області, виховуючи підрастаюче покоління, бере участь у шефській роботі над військовими частинами, підтримує ветеранів Чорнобиля та людей похилого віку. Колектив хору охоче виступає у всіх районах рідної Чернігівщини.

За багаторічну творчу діяльність у 2010 році Чернігівський народний хор отримав премію л.М.Коцюбинського у номінації «Театральне і музичне мистецтво». У цьому ж році, «за вагомий внесок у забезпечення розвитку музичного мистецтва і професійну майстерність» художній керівник і головний диригент Володимир Коцур нагороджений Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України, а наступного року отримав високе звання «Заслуженого діяча мистецтв». За досягнення в галузі хореографічного мистецтва головний балетмейстер колективу Людмила Джим на прикінці 2011 року нагороджена медаллю П. Вірського. А у 2013 році вона отримала звання «заслужена артистка України» [56].

У книзі відгуків і побажань народного хору міститься велика кількість подяк від видатних людей країни: діячів культури, мистецтв, вчених, представників депутатського корпусу, виконавчої влади всіх рівнів, військовослужбовців, релігійних конфесій, закладів освіти, громадських організацій та інших. Концерти народного хору транслюються на обласному радіо та телебаченні, на першому національному телеканалі.

Про роботу колективу писали всеукраїнські газети «Радянська Україна», «Сільські вісті», «Урядовий кур'єр», «Советская Белоруссия», «Белорусские новости», «Литовский кур'єр», «Гарт», газета «Вісті» та періодичне видання м. Меммінгем (Німеччина) «VemmingerZeitung». Все це є визнанням рівня майстерності.

За останні сім років активну діяльність та розквіт колективу не можливо було не помітити. Зростання концертів та шанувальників хору ставало все більше і більше.

Наказом Міністра культури від 14го жовтня 2011 року Чернігівському народному хору було присвоєне звання «Академічній».

3.2 Музично-драматичний театр ім. Тараса Шевченка – як осередок культурного життя Сіверщини.

Своє 90-річчя, від часу свого заснування, відзначив Чернігівський обласний академічний український музично-драматичний театр імені Т.Г. Шевченка в 2012 році. Ця 90-річна історія – час створення самобутнього мистецького обличчя, шлях творчого становлення.

Ім'я Кобзаря театр носить від самого народження. Його було засновано 1926 року в місті Зінов'євськ (це колишній Єлисаветград, пізніше Кіровоград, а сьогодні – місто Кропивницький) як пересувний Робсільтеатр ім. Т.Г. Шевченка [56].

В 1933 р. указом Наркомосвіти УРСР шевченківців у повному складі було відряджено до новоутвореної Чернігівської області для обслуговування населення. Трупа одержала статус Чернігівського обласного державного українського музично-драматичного театру імені Т.Г. Шевченка на початку 1934 року.

Одночасно з оголошенням про початок війни, а саме в червні 1941 року, колектив театру, який перебував на гастролях у м. Орел, був розділений на три концертні бригади, що виступали в частинах діючої армії. Повернувшись до Чернігова, частина акторів увійшла до складу партизанського з'єднання, яке проводило свою діяльність на окупованій частині Чернігівщини. Там було створено «Театр Лісограду», де влаштовували вистави і концерти, власне, для партизанів.

Зібравшись у визволеному Чернігові, у вересні 1943 року ті, хто зашились в складі театральної трупи, обладнали сцену, організували глядацьку залу на 300 місць та змогли відновити роботу театру в приміщенні Слецького монастиря, що вцілів.

Відкриття нового театрального сезону відбулось в 1959 році, а саме в листопаді. Новозбудоване приміщення надавало можливості для здійснення

великих сценічних постановок. У 1976 році театр нагородили Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР за масштабні творчі успіхи.

2001 року у зв'язку із 75-річчям та за значні творчі досягнення Чернігівському обласному українському музично-драматичному театру імені Т.Г. Шевченка надали статус академічного.

На сьогоднішній день «штабом» адміністративної роботи театру керує заслужений діяч мистецтв України, генеральний директор Сергій Мойсієнко. Художнє керівництво очолює Андрій Бакіров - головний режисер театру, заслужений артист України. Режисером-постановником з 1988 року працює заслужений діяч мистецтв України Віра Тимченко.

Неоцінений внесок у творчу діяльність театру здійснюють головний балетмейстер театру Ольга Шпаковська і головний диригент Олексій Рошак. В творчому складі театру - близько 80 працівників. До їх складу входять: один народний артист України, п'ять заслужених та два заслужених діяча мистецтв України [56].

Театр завжди старається бути місцем, де для глядача відкриється духовний та естетичний світ. Він намагається говорити зі сцени про добро і співчуття, про вічне, зберігаючи своє основне призначення. Зараз в діючому репертуарі театру налічують, приблизно, десять вистав для дітей та тридцять вистав для дорослих.

Репертуар театру, в останні роки, поповнили такими виставами: «Кайдашева сім'я» (І.Нечуй-Левицький), «Сватання на Гончарівці» (Г.Квітка-Основ'яненко), «Слуга двох панів» (К.Гольдоні), «Безумний день, або Весілля Фігаро» (П.-О.Бомарше), «Ніч перед Різдом» і «Вій» (М.Гоголь), «Каліка з острова Інішмаан» (М.Мак Донах), «Комедія помилок» (В.Шекспір) «За двома зайцями» і «Циганка Аза» (М.Старицький). Не менше користуються успіхом дитячі спектаклі «Неймовірні пригоди Тузика», «Чарівна лампа Аладдіна», «Веселий маскарад», казка-гра «Бука», такі комедії, як «Тато в павутинні» та «Смішні гроші» (Р.Куні), «Французька

вечеря» і «Боїнг-Боїнг» (М. Камолетті), пригодницька вистава «У пошуках Героя».

В експериментальному театральному просторі, як кажуть, на «малій» сцені глядачів чарують постановки - «Жад OFF» (О.Островського), «Наше містечко» (Т.Уайлдера), «Як боги впадуть – безпечно не буде» (С.Дімітрієвича), «Не плачте за мною ніколи...» (за оповіданням М. Матіос), «Квадрум-сцені» – «Одержима» (Леся Українка), історія про перше кохання «Наташа. Хроніка Мрії» (Я. Пулінович) та інші.

Географія гастрольних виступів театру значно розширилась. Блискуча творча робота акторів - шевченківців отримала схвальні відгуки професійних театральних критиків. Було отримано овації та захоплене визнання глядачів не лише Львова, Києва, Івано-Франківська, Луцька, Житомира, Сум, Полтави, Гомеля, Бреста, Тернополя, Ужгорода, Рівного, Чернівців, Харкова, а й за межами нашої країни.

Колектив Чернігівського театру дуже часто приймає участь у театральних фестивалях України, поєднуючи це з активною гастрольною діяльністю за кордоном.

Особливою популярністю серед глядачів користувалися чудові виступи чернігівців на таких фестивалях: на Всеукраїнському театральному фестивалі «Сцена людства» 2006 року, що проводився в Черкасах, на театральному фестивалі «Слов'янські перехрестя» в 2007 році (м. Новозибків, Брянської області, Росія), на Всеукраїнському фестивалі академічних театрів «ДНАПРІС» 2008 року (м. Запоріжжя), на Всеукраїнському театральному фестивалі «Коломийські представлення» в 2012 році (м. Коломия, Івано-Франківська область), на Міжнародному театральному фестивалі країн Причорномор'я «Людина граюча» в 2013 році, (м. Миколаїв), на Театральному фестивалі «M@RT.контакт» в 2013 році (м. Могильов, Білорусь), на Всеукраїнському фестивалі театального мистецтва «В гостях у Гоголя» в 2010, 2012, 2015, 2016 роках (м. Полтава), на Міжнародному театральному фестивалі «Золотий лев» у 2016 році (м. Львів).

На фестивалі-комедії «Золоті оплески Буковини» в 2015 році колектив театру здобув перше місце у номінації «кращий режисерський задум та втілення», яке було присуджено виставі В.Шекспіра «Комедія помилок» Чернігівського театру. Також у номінаціях «краща чоловіча роль другого плану» та «майбутнє української сцени» перемогли актори театру, а на «Золотих оплесках Буковини» – 2016 переможцями визнали шевченківців у таких номінаціях: «краще музичне вирішення вистави», «кращий режисерський задум та втілення», «краще пластичне вирішення» за музичну комедію «Ніч перед Різдвом» (М.Гоголь).

За значну індивідуальну майстерність журі Міжнародного театрального фестивалю жіночої творчості імені М.Заньковецької вирішило нагородити артисток театру дипломами в номінації «За кращий жіночий комедійний дует» (вистава Р. Куні «Смішні гроші», Ніжин, 2015 р.) та дипломом в номінації «Краща жіноча роль другого плану» (роль Люціани, вистава «Комедія помилок» Вільяма Шекспіра, Ніжин, 2016р.) [56].

У Бресті 2016 року творчий колектив Чернігівського обласного музичного драмтеатру ім. Т. Г. Шевченка за підсумками престижного театрального фестивалю Білорусі «Біла вежа» визнали «Кращим акторським ансамблем» (вистава «Ніч перед Різдвом», М.Гоголь).

В Херсоні на XVIII Міжнародному театральному фестивалі «Мельпомена Таврії» (2016 р.) Чернігівському театру присудили Гран-прі фестивалю завдяки виставі «Комедія помилок» В.Шекспіра рішенням Експертної ради.

У 2016 році театр здобуває золото рейтингу серед суб'єктів господарювання України та золото рейтингу серед суб'єктів господарювання Чернігівської області у номінації «Результативність та рентабельність», що було визнано результатом загальнодержавного фінансово-економічного аналізу діяльності суб'єктів господарювання України.

Ще одним з досягнень Чернігівського театру є присвоєння статусу «Державне підприємство року 2016» за рішенням оргкомітету Національного

бізнес-рейтингу в Україні. Отримали його за досягнення високих результатів господарювання, що показує інвесторам та клієнтам і надійність, і перспективність цього закладу.

Не менш важливим пунктом з творчої діяльності театру залишається проведення фестивалів не лише на території України, а й за її межами. Починаючи з 1990 року, на базі театру вже традиційно проводиться фестиваль «Слов'янські театральні зустрічі». Від 2001 року, відколи фестивалю присвоїли статус Міжнародного, в ньому запрошують взяти участь театральні колективи Польщі, Білорусі, України та Росії. На XXIV Міжнародному фестивалі «Слов'янські театральні зустрічі» участь прийняли дванадцять колективів з Польщі, Білорусі і, звичайно, України.

В Чернігові у червні 2016 року вперше провели Міжнародний театральний фестиваль моностав, який носить назву «Чернігівське відлуння». Участь в ньому прийняли талановиті актори родом з Грузії, США, Швеції, Білорусі та України. Без сумнівів, цей проект повинен стати невід'ємною частиною мистецької палітри на Чернігівщині.

Впродовж 90-річної історії колектив Чернігівського обласного академічного українського музично-драматичного театру імені Т.Г. Шевченка значно примножив досягнення і славетні традиції, і, безсумнівно, надалі робитиме гідний творчий внесок у розвиток вітчизняної культури та буде продовжувати свою натхненну працю на мистецькій ниві мальовничого Чернігівського краю.

Найбільша кількість значних здобутків та перемог театру припала на 2015-2018 роки.

В жовтні 2015 року театр приймав участь в X фестивалі комедії «Золоті оплески Буковини» в місті Чернівці. Перша премія була присуджена «Комедії помилок» (В. Шекспір), яку втілив художній керівник та заслужений артист України Андрій Бакіров. «Комедія помилок» стала кращою в номінації «кращий режисерський задум та втілення».

Дмитро Літашов – артист театру, став переможцем у номінації «краща чоловіча роль другого плану» за блискуче виконану роль Дроміота. Євген Бондар за роль Антіфола отримав спеціальну відзнаку «Майбутнє української сцени». Альтернативне журі, в складі якого були журналісти, визнало «Комедію помилок» (за В. Шекспіром) Чернігівського театру найкращою виставою.

В листопаді, в мальовничому містечку Ніжин Чернігівської області відбувся XII Міжнародний фестиваль жіночої творчості ім. Марії Заньковецької. Артистки театру Наталія Максименко (роль Джейн) та Вікторія Пеняєва (роль Бетті) в номінації «За кращий жіночий комедійний дует» були нагороджені дипломами за високу індивідуальну майстерність в виставі Рея Куні «Смішні гроші».

В м. Полтава на початку квітня 2016 року відбувся VIII Відкритий регіональний фестиваль театрального мистецтва «В гостях у Гоголя», який відкривала вистава «Ніч перед Різдвом» (за твором М. Гоголя) у постановці головного режисера театру, художнього керівника та заслуженого артиста України-Андрія Бакірова.

XVIII Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії» проходив в травні на Херсонщині. Експертна рада фестивалю присудила Гран-прі Чернігівському академічному театру імені Тараса Григоровича Шевченка за «Комедію помилок» Вільяма Шекспіра. В номінації «Сценографія» та «Режисура» було нагороджено режисера-постановника, заслуженого артиста України Андрія Бакірова. Світлана Бойко була нагороджена в номінації «Жіноча роль», Дмитро Літашов був нагороджений в номінації «Чоловіча роль другого плану».

2016 року в вересні в Білорусії (м. Брест) проходив престижний Міжнародний театральний фестиваль «Біла вежа». Колектив Чернігівського академічного театру імені Тараса Шевченка було визнано «Кращим авторським ансамблем» за постановку заслуженого артиста України Андрія Бакірова – «Ніч перед Різдвом» за повістю Миколи Гоголя.

В місті Чернівці в жовтні проходив XI фестиваль комедії «Золоті оплески Буковини», за його підсумками артисти театру здобули перемогу в номінаціях «Кращий режисерський задум та втілення» та «Краще музичне вирішення вистави» за виставу «Ніч перед Різдвом» Миколи Гоголя(постановник - головний режисер театру та заслужений артист України Андрій Бакіров). Також була нагороджена балетмейстер Катерина Гриськова в номінації «краще пластичне вирішення».

Листопад 2016 року запам'ятався проведенням Міжнародного фестивалю жіночої творчості імені Марії Заньковецької на Чернігівщині (м. Ніжин). За рішенням журі лауреатом фестивалю визнано Ірину Лозовську за роль Люціани в виставі «Комедія помилок» Вільяма Шекспіра(постановник заслужений артист України Андрій Бакіров). Ірину було нагороджено за високу майстерність дипломом в номінації «Краща жіноча роль другого плану».

Оргкомітетом Національного бізнес-рейтингу України в листопаді 2016 року в містах Чернігів та Київ було завершено загальнодержавний аналіз фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання України. За його підсумками театр у номінації «Результативність та Рентабельність» здобув перше місце у рейтингу серед суб'єктів господарювання України і перше місце у рейтингу серед суб'єктів господарювання Чернігівщини. Статусом «Державне підприємство року 2016» театр було нагороджено головою Оргкомітету Національного бізнес-рейтингу України за досягнення високих результатів господарювання.

В березні 2017 року в Києві та Чернігові театр брав участь у запровадженому Британською радою в Україні конкурсі «TakingtheStage». За його результатами Чернігівський театр отримав грант на постановку вистави сучасного англійського драматурга Сельми Дімітрієвич «Як боги впадуть – безпечно не буде», постановником вистави є Вікторія Філончук, художником-сценографом - Ольга Філончук. Примітно те, що на участь в

конкурсі було подано більше 40 заявок, проте гранти отримали лише 10 театрів. Прем'єра вистави відбулась 11 березня.

На міжнародних аренах театр демонстрував свою високу майстерність навесні 2017 року.

Так, у квітні в Польщі (м. Краків) проходив IV Міжнародний фестиваль українського театру «Схід-Захід 2017». Театр було нагороджено дипломом лауреата фестивалю серед кращих вистав в категорії «професійні театри» за виставу «Комедія помилок» (В. Шекспір) та дипломом фестивалю за кращу режисуру нагороджено заслуженого артиста України Андрія Бакірова.

XIII Міжнародний фестиваль театрального мистецтва «Слов'янські театральні зустрічі» проводився в травні в Білорусії (м. Гомель). Колектив Чернігівського академічного музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка блискавично здобув перемогу з постановкою «Комедія про ... сенс існування» за п'єсою В. Рудова, постановник вистави - Тетяна Шумейко.

Червень запам'ятався проведенням Першого Міжнародного Літнього Фестивалю музичного мистецтва в місті Томашов-Любельський (Польща). Участь брав оркестр Чернігівського музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка.

III Міжнародний фестиваль театрів ляльок «І люди, і ляльки» проходив в липні 2017 року у Львові. Актори театру вразили всіх успішним виступом з виставою «Комедія помилок» Вільяма Шекспіра. Шевченківцям випала честь закрити фестивальну програму на сцені Львівського академічного драматичного театру ім. Лесі Українки.

В жовтні 2017 року в місті Чернівці проведено XII фестиваль комедії «Золоті оплески Буковини». За підсумками фестивалю журі відзначило чернігівців переможцями в трьох номінаціях. Актор Дмитро Літашов був нагороджений за роль Єврея, актор Євген Бондар за роль Петра у номінації «краща головна чоловіча роль». В номінації «за кращу головну жіночу роль» було нагороджено актора Миколу Лемешко за роль Мелашки у постановці

«Комедія про нещасливого селянина, його жінку Мелашку, єврея Давида і чорта, який втратив сенс існування» В. Рудова, режисер-постановник Тетяна Шумейко.

Журі нагородило дипломами за високу виконавську майстерність в листопаді 2017 року на Чернігівщині (місто Ніжин) на XIII Міжнародному фестивалі жіночої творчості ім. Марії Заньковецької, заслужену артистку України Наталію Максименко (роль матері) та артистку театру Тетяну Шумейко (роль доньки) у виставі «Як боги впадуть – безпечно не буде» Сельми Дімітрієвич, режисер-постановник вистави - Вікторія Філончук. Вистава була зрежисована в рамках мистецького проекту, запровадженого Британською радою в Україні. Артистки отримали перемогу в номінації «кращий жіночий акторський дует».

2018 рік також був неймовірно багатим на здобутки для театру.

В січні в місті Київ проводився захід з вшанування пам'яті Героїв Крут. Заслужений артист України, художній керівник театру Андрій Бакіров задля вшанування пам'яті про подвиг створив сценічну версію драматургічного твору Анатолія Покришення «Балада про Крути». 29 січня на сцені Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка відбулась Прем'єра мистецького проекту «Балада про Крути» за сприяння Міністерства культури України, під час заходу присвяченого 100-річчю подвигу Героїв Крут.

На Київщині в лютому відбувалась подія з нагоди вручення Міністерством культури України премії імені Леся Курбаса. За рішення комітету у 2018 році щорічну Премію ім. Леся Курбаса, запроваджену Міністерством культури України, присуджено головному режисеру театру Андрію Рінатовичу Бакірову за постановку вистави «Вій. Докудрама» Н. Ворожбит за мотивами повісті Миколи Гоголя в Чернігівському академічному театрі імені Тараса Шевченка.

V Міжнародний фестиваль Українського театру «Схід – Захід» в Кракові, який проходив в квітні також приніс перемоги театру. За

підсумками фестивалю журі нагородило Чернігівський обласний академічний український музично-драматичний театр імені Тараса Шевченка гран-прі за музичну комедію «Ніч перед Різдвом» Миколи Гоголя, режисер-постановник заслужений артист України Андрій Бакіров. Також в номінації «краща роль другого плану» дипломом лауреата було нагороджено артиста Сергія Пантуса за роль чорта.

XX Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії», що проводився в травні 2018 року в місті Херсон мав особливість - було вирішено не призначати нагород учасникам фестивалю. Постановка заслуженого артиста України Андрія Бакірова «Вій. Докудрама» Наталії Ворожбит була визнана «родзинкою» фестивалю за думкою театрознавців та відомих театральних критиків.

В вересні на Луганщині (м. Северодонецьк) проводився перший Всеукраїнський театральний фестиваль «Світ Огляд». Шевченківці блискуче продемонстрували свою майстерність з музичною комедією «Ніч перед Різдвом», поставленої заслуженим артистом України Андрієм Бакіровим.

В жовтні в містах Київ та Чернігів Оргкомітетом Національного бізнес-рейтингу в Україні проводився аналіз загальнодержавного комплексного ранжування юридичних осіб. За його підсумками, на основі аналізу фінансово-економічних показників було визначено найбільш успішних представників національної економіки. Чернігівський обласний академічний український музично-драматичний театр ім. Т.Г. Шевченка, завдяки обраній стратегії розвитку, був номінований на відзнаку «Лідер року 2018». Театр посів друге місце серед рейтингу (приймало участь 9 номінантів) та здобув «Золото рейтингу» серед суб'єктів господарювання України за показником «Тривалість фінансового циклу». Також театру присвоєно перше місце - «Золото» серед суб'єктів господарювання Чернігівської області за показником «Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг». Звання переможця підтверджується Національним сертифікатом і медаллю «Лідер року 2018».

В листопаді 2018 року на XIV Міжнародному фестивалі жіночої творчості імені Марії Заньковецької в місті Ніжин за високу виконавську та індивідуальну майстерність заслужену артистку України Любов Колесникову за роль Баби Палажки у постановці «Кайдашева сім'я» Нечуя Левицького в номінації «краща жіноча роль другого плану» нагороджено дипломом. Постановник вистави заслужений діяч мистецтва України Віра Тимченко.

В листопаді 2018 року в місті Київ проходив Перший Всеукраїнський театральний фестиваль-премія «Гра». Урочиста церемонія закриття та вручення Національних театральних Премій фестивалю відбулись 30 листопада. В номінації «Краща драматична вистава» Чернігівський обласний академічний український музично-драматичний театр імені Тараса Григоровича Шевченка став переможцем. Також за виставу «Вій. Докудрама» Наталії Ворожбит (постановник - Заслужений артист України Андрій Бакіров) театр отримав Національну театральну Премію Першого Всеукраїнського театрального фестивалю-премії «ГРА».

Вересень, м. Сєверодонецьк Луганської області, Перший Всеукраїнський театральний фестиваль «Світ Огляд». Блискучий виступ на фестивалі з музичною комедією «Ніч перед Різдом», створеної за мотивами повісті М.Гоголя режисером-постановником, заслуженим артистом України Андрієм Бакіровим.

Жовтень, м. Чернігів-Київ, Оргкомітет Національного бізнес-рейтингу в Україні. За підсумками загальнодержавного комплексного ранжування юридичних осіб на основі аналізу фінансово-економічних показників було визначено найбільш успішних представників національної економіки. Чернігівський театр завдяки ефективності обраної стратегії розвитку зайняв високі позиції в рейтингу і був номінований на відзнаку «Лідер року 2018»: «Золото рейтингу» (2 місце у числі 9 номінантів) серед суб'єктів господарювання України за показником «Тривалість фінансового циклу» та «Золото» (1 місце) серед суб'єктів господарювання Чернігівської області за показником «Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг».

Звання лідера підтверджується Національним сертифікатом і медаллю «Лідер року 2018».

Листопад, м. Ніжин Чернігівської області, XIV Міжнародний фестиваль жіночої творчості імені М.К.Заньковецької. Рішенням журі фестивалю за високу індивідуальну майстерність нагороджено дипломом у номінації «За кращу жіночу роль другого плану» заслужену артистку України Любов Колесникову за виконання ролі Баби Палажки у виставі «Кайдашева сім'я» за твором І.Нечуя-Левицького у постановці режисера, заслуженого діяча мистецтва України Віри Тимченко.

Листопад, м. Київ, Перший Всеукраїнський театральний фестиваль-премія «ГРА». 30 листопада відбулася урочиста церемонія закриття Фестивалю та вручення Національних театральних Премій за кожною номінацією. Чернігівський обласний академічний український музично-драматичний театр ім. Т.Г.Шевченка став переможцем у номінації «За найкращу драматичну виставу» та отримав Національну театральну Премію Першого Всеукраїнського театального фестивалю-премії «ГРА» за виставу «Вій» Н.Ворожбит у постановці режисера, заслуженого артиста України Андрія Бакірова.

3.3. Професійна підготовка майбутніх фахівців-хореографів – запорука збереження та розвитку національного мистецтва Чернігівського краю

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя є одним з найстаріших навчальних закладів України. Він відомий навіть далеко за межами України своїми оригінальними науковими, освітніми та культурними традиціями [42].

Його заснували в 1805 році як Гімназію вищих наук зі статусом вищого навчального закладу університетського типу за кошти братів Олександра та Іллі Безбородьків.

На протязі 210 років свого існування Ніжинська вища школа декілька разів змінювала напрямки підготовки фахівців. Це був фізико-математичний ліцей у 1832-1840 роках, юридичний ліцей у 1840-1875 роках, історико-філологічний інститут у 1875-1919 роках, інститут народної освіти у 1919-1933 роках, педагогічний інститут у 1933-1998 роках, педагогічний університет у 1998-2004 роках, класичний університет починаючи з 2004 року. За час свого існування університет випустив більше 60 тисяч фахівців, серед них педагоги, юристи, інженери тощо.

Вищу освіту тут отримало дуже багато відомих представників культури і науки. Серед студентів університету був письменник-класик Микола Гоголь (його іменем був названий університет в 1939 р.), Є. Гуцало, Л. Глібов, Є.Гребінка, Ю. Збанацький та інші.

Сьогодні працює сім факультетів університету: історико-юридичний, філологічний, природничо-географічний, фізико-математичний, факультет психології та соціальної роботи, факультет іноземних мов і факультет культури і мистецтв. В закладі функціонуючі 28 кафедр, викладає 297 педагогів, серед них 29 докторів, професорів та 183 кандидати наук, доценти. Сьогодні в університеті навчається більше 3 тисяч студентів, магістрантів та аспірантів [42].

В рядах різних кафедр університету сформувалися самобутні наукові школи, визнані напрямки наукових досліджень. Їх внесок є досить вагомим у розвиток сучасної української науки та розбудову освітньо-культурної сфери. Також університет давно є визнаним у наукових колах як центр вивчення спадщини Миколи Васильовича Гоголя в контексті світового та вітчизняного літературного процесу.

Університет вже став провідним науковим осередком, де комплексно вивчають проблеми з відродження ментальної культури України, особливо її поліського регіону, раціонального використання природних ресурсів краю та охорони природи. В даному напрямку проводиться послідовна робота кафедр історії України, української мови, української літератури, географії та

біології, світової літератури і історії культури. Зокрема, дуже багато роботи проведено кафедрою світової літератури і історії культури.

Діючий колектив даної кафедри працює над дослідженнями проблеми «Література та культура Полісся». Її керівником є доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Григорій Васильович Самойленко [42].

Видано сімдесят сім випусків збірника наукових праць, десятки книг, а також п'ятитомник під назвою «Нариси культури Ніжина» (автор - Г.В. Самойленко, доктор філологічних наук).

Глобальні наукові пошуки проводять і на кафедрах педагогіки та педагогічної майстерності, на кафедрі психології, російської мови та перекладу, на кафедрах вищої математики, хімії, фізики та інших.

У вищому закладі постійно проводять Всеукраїнські та Міжнародні наукові конференції, видають «Вісник студентського наукового товариства», «Психологічний вісник» і «Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя».

Багато кафедр університету мають та підтримують тісні зв'язки з освітніми та науковими закладами інших країн, серед них Великобританія, Німеччина, США, Польща, Греція, Грузія, Росія, Білорусь тощо.

В університеті зосереджено потужний арсенал навчально-методичного забезпечення та літератури, який був чудово підготовлений і виданий зусиллями багатьох викладачів факультетів університету. Навчальні аудиторії закладу обладнані найсучаснішою технікою.

В останні часи завершили створення комп'ютерної локальної мережі, значно покращилось наповнення навчальних та управлінських частин університету комп'ютерною технікою.

На кожному факультеті створили навчально-методичні кабінети, які забезпечили необхідною офісною, мультимедійною і комп'ютерною технікою, проєкційним обладнанням, навчально-методичною і довідковою літературою [42].

На базі університету діє унікальна бібліотека, яка сьогодні нараховує в своєму фонді понад 1 млн. книг та періодичних видань. Заснована бібліотека була ще в 1820 році. Більше ста тисяч книг є рідкісними виданнями XVI—XIX століть. Саме ці книги й стали майбутньою основою створення, так званого, Музею рідкісної книги.

В закладі створені всі можливості для розкриття та розвитку творчих здібностей студентів. Учасниками Спілки письменників України стали більше двох десятків випускників університету.

Активному творчому розвитку студентів сприяє дозвіллево-культурний центр, що включає гуртки в різних напрямках. Найпопулярнішими є хореографічні колективи, вокальні ансамблі, студентський театр, літературна студія, ансамбль народного співу «Калинонька», оркестр народних інструментів, камерний хор «Світич». Майже всі з них є призерами престижних міжнародних і національних конкурсів та фестивалів. Вони дають чудову можливість майбутнім фахівцям духовно збагатитися, покращити організацію дозвілля. Також Ніжинський державний університет імені М. Гоголя пропонує і професійну хореографічну освіту, яку можна отримати в його стінах.

З кожним роком авторитет і рівень Ніжинського університету зростає і не лише тому, що він є одним з найвідоміших і найстаріших навчальних закладів, а тому, що в нього - своє самобутнє обличчя. Тут сформований працездатний та згуртований колектив працівників, які глибоко шанують традиції, закладені попередниками, й роблять все для того, аби ці традиції розвивалися та лише збагачувалися.

В університеті готують спеціалістів за такими освітньо-кваліфікаційними рівнями: «бакалавр», «магістр» з багатьох спеціалізацій та спеціальностей [42].

Сьогодні викладач мистецьких дисциплін - людина, що глибоко і щиро закохана в мистецтво, а тому вона здатна захопити нею інших людей. Саме таких фахівців прагне підготувати викладацький колектив навчально-

наукового інституту мистецтв ім. Олександра Ростовського. Він є одним з найвідоміших мистецьких навчальних закладів України, в якого давні і освітні, і творчі традиції. Нині їх гідно продовжують і збагачують теперішні покоління викладачів і студентів.

У 1964 році було засновано факультет культури і мистецтв з ініціативи тогочасного директора педагогічного інституту, кандидата філософських наук, доцента Марка Івановича Повода та завдяки активному сприянню голови художньої ради інституту, кандидата педагогічних наук, доцента Олександра Ісааковича Близнюка. З жовтня 2019 року це -Навчально-науковий інститут мистецтв імені Олександра Ростовського.

Протягом всього часу тут навчались та працювали видатні особистості, які уславили Ніжинську вищу школу, заклали основу наукових, виконавських та просвітницьких традицій. Серед найвідоміших: народний артист України М. О. Буравський, доктори мистецтвознавства, професори А. П. Лашенкої С. І. Уланова, народний артист України В. М. Іконник, заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства, професор М. С. Юрченко, доктор мистецтвознавства, професор Ю. І. Чекан, кандидат мистецтвознавства, доцент О. Е. Чекан, заслужена артистка України М.Ф. Бровченко, кандидат мистецтвознавства, професор В. В. Дубравін, заслужений артист України, доцент О. Д. Незовибатько, кандидат педагогічних наук В. В. Рева, лауреат Міжнародного конкурсу В. А. Розен, заслужені працівники культури України О. С. Варьоха М. М. Борщ, Н. Д. Даньшина, С. О. Голуб та інші.

Інтенсифікацією музично-просвітницького руху та піднесенням музично-педагогічної майстерності на факультеті культури і мистецтв в різні часи займались О. Г. Гроздовська, А. І. Мельник, Р. М. Борщ, Т. Г. Даллад, М. М. Коваленко, В. І. Барабанова, Л. А. Гарбера, В. І. Смаль, М. І. Фатюк, Л. П. Вишнева, С. В. Козлова, В. В. Кокодій, М. К. Мельник, Н. М. Палаєва, В. М. Панаріна, Л. І. Пашенко, А. Г. Сіренко, О. М. Худотеплий, В. П. Устименко, К. А. Федотова та інші.

Сьогодні Навчально-науковий інститут мистецтв імені Олександра Ростовського - це справжній осередок науковців і музикантів, які створюють високий імідж навчального закладу, своїми професійними здобутками, сприяють зростанню авторитету інституту, як культурно-мистецького та науково-методичного осередку Сіверщини.

Протягом багатьох років Науковою школою теорії та методики мистецької освіти в ННІ мистецтв успішно керував доктор педагогічних наук, професор О. Я. Ростовський (1946-2016 рр.).

О. Я. Ростовський – це відомий в Україні вчений-педагог, автор безлічі статей і науково-методичних посібників, в яких розглянуто проблеми музичної освіти школярів і більш професійної підготовки майбутніх вчителів музики. Також він – автор близько 200 публікацій.

У працях вченого чудово розкрито напрями розвитку європейської музичної педагогіки починаючи епохою античності і до сьогоднішніх днів, розглянуто принципи, методи і закономірності формування музичного сприйняття школярів, науково-методичні основи музичного виховання учнів, беручи за основу українську національну культуру, теоретико-методологічні засади керування освітнім процесом, досліджено методику процесу музичної освіти дітей.

Величезний інтерес в людей, які пов'язані з музичною освітою, викликають праці, присвячені теоретико-методологічним аспектам майбутньої професійної підготовки вчителів музики, розвитку їхніх особистісних творчих якостей.

Наукова школа видатного вченого сучасності, доктора педагогічних наук, професора О. Я. Ростовського і надалі продовжує розвиватись, проте вже завдяки його учням.

Дослідженнями в галузі музичної педагогіки та музичного мистецтва в Навчально-науковому інституті мистецтв успішно здійснюють кандидати мистецтвознавства, доценти Т. В. Ляшенко, Л. О. Дорохіна, О. А. Кавунник, кандидати педагогічних наук, доценти Ю. Ф. Дворник, О. В.

Коваль, О. М. Пархоменко, Н. Л. Біла, О. М. Павленко, В. В. Ревенчук, І. О. Ростовська, Ю. О. Ростовська, О. В. Спіліоті, О. М. Щербініна, Т. В. Раструба та інші. А найголовнішою гордістю є кандидат педагогічних наук, професор Ліна Василівна Костенко, яка також є частинкою творчої інститутської сім'ї.

Рішенням Вченої ради Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя у вересні 2016 року, факультету культури і мистецтв присвоїли ім'я Олександра Ростовського, і навчально-науковому інституту мистецтв з 1 жовтня 2019 року.

Відомі українські науковці та митці очолюють Навчально-наукові підрозділи ННІ мистецтв. Директором інституту є кандидат педагогічних наук, доцент Л. В. Гусейнова, заступником директора з виховної роботи є кандидат мистецтвознавства, доцент Т. В. Ляшенко, обов'язки заступника директора з навчальної роботи виконує кандидат педагогічних наук, доцент О. В. Коваль.

В складі Навчально-наукового інституту мистецтв зосереджено п'ять лабораторій та три фахові кафедри:

- навчально-наукова лабораторія мистецької освіти (керівник - кандидат педагогічних наук, доцент Ю. Ф. Дворник);

- творчо-експериментальна лабораторія хорového мистецтва (керівник – кандидат педагогічних наук, старший викладач Т. В. Раструба);

- творчо-експериментальна лабораторія оркестрового мистецтва (керівник – Народний артист України, професор М. О. Шумський);

- творчо-експериментальна лабораторія хореографічного мистецтва (керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О. М. Пархоменко);

- творчо-експериментальна лабораторія вокального мистецтва (керівник – старший викладач А. Б. Хоменко);

- кафедра музичної педагогіки та хореографії (керівник – завідувач кафедри народний артист України, доктор мистецтвознавства, професор, академік Національної академії мистецтв України В. І. Рожок);

- кафедра вокально-хорової майстерності (керівник – завідувач кафедри заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор Л. В. Костенко);

- кафедра інструментально-виконавської підготовки(керівник – завідувач кафедри Народний артист України, професор М. О. Шумський) [42].

На протязі певного періоду в складі заслуженого артиста України, доцента Володимира Дорохіна та Народного артиста України, професора Миколи Шумського було презентовано «Ніжинський дует баяністів». Завдяки йому було продемонстровано професійний високий рівень музичного виконавства, зосередженому в ННІ мистецтв. Серед творчого доробку дуету – незлічені перемоги на Всеукраїнських та Міжнародних конкурсах, фестивалях музичного, а зокрема, баянного мистецтва. Цей творчий колектив став унікальним явищем, він став виконавським феноменом загальнонаціонального масштабу, і не тільки культурно-мистецького осередку Чернігівського регіону.

Заснована заслуженою артисткою України М. Бровченко школа академічного вокального виконавства сьогодні чудово представлена її вихованцями. Керують на просторах вокального мистецтва старші викладачі кафедри вокально-хорової майстерності Валерій Курсон, Валентина Коробка та Алла Хоменко. Зараз в ННІ мистецтв плідно працюють також молоді викладачі-вокалісти, серед них - лауреати Міжнародних та Всеукраїнських конкурсів і фестивалів Любов Пархоменко і Ярослав Йотка. Всі вони є надзвичайними ентузіастами в галузі музично-освітнього просвітництва. Завдяки їм системно представлені змістовні тематичні концертні програми, до участі в яких залучені найкращі представники студентської молоді Навчально-наукового інституту мистецтв.

Доценти кафедри інструментально-виконавської підготовки Ольга Щербініна, Лариса Гусейнова, лауреат Всеукраїнського конкурсу, викладач Олексій Павленко, і, звичайно, концертмейстери: Тетяна Борисенко, Ірина Ваніна, Галина Брюзгіна, Алла Кульбака, Олена Міщенко, Лілія Мироненко,

Ольга Синельникова є найкращими представниками творчої діяльності солістів та концертмейстерів фортепіанного виконавства в ННІ мистецтв.

На базі Навчально-наукового інституту мистецтв імені Олександра Ростовського діють яскраві студентські творчі колективи різних жанрів.

Візитною карткою університету вважають колектив «Молодіжного хору «Світич», який очолюють заслужені діячі мистецтв України, професори Людмила Шумська та Людмила Костенко. Хор «Світич» презентує колективну студентську творчість Ніжинської вищої школи, молодіжний хоровий рух Сіверського регіону ще з 1993 року.

Цей ансамбль - переможець численних Міжнародних конкурсів та фестивалів. Він веде активну концертно-творчу діяльність. Щорічно колектив допомагає в підсумкових та державних екзаменах з хорового диригування для бакалаврів та магістрів на високому професійному рівні.

Серед творчих колективів ННІ мистецтв є оркестр українських народних інструментів(художній керівник та диригент Народний артист України, професор Микола Шумський). Цей колектив є бажаним учасником не лише університетських, а й міських заходів завдяки цікавому набору репертуару та своїй різнобарвній палітрі концертних форм. Оркестр народних інструментів завжди показує чудовий професійний рівень. Слухачі завжди в захопленні від цікавих інтерпретацій, автором яких є М. Шумський – художній керівник оркестру.

Веде свою оригінальну самобутню творчість також ансамбль танцю «Забава» (художній керівник - кандидат педагогічних наук, доцент Олександр Пархоменко) [44].

Цей хореографічний колектив є учасником і переможцем безлічі Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів і фестивалів. Ансамбль постійно поповнюється новим репертуаром, він активно пропагує не лише українське танцювальне мистецтво, а й танцювальне мистецтво багатьох народів світу. Ансамбль народного танцю «Забава» постійно перебуває в мистецькому пошуку і є постійним учасником творчих заходів університету і міста.

Не менш яскравий хореографічний ансамбль закладу «Дивертисмент» (художній керівник – старший викладач Анна Сірякова). Цей танцювальний колектив сучасного танцю вирізняється своїми цікавими, оригінальними постановками та являється окрасою університетських заходів.

Базою ННІ мистецтв є: хореографічні та хорові класи, концертний зал, комп'ютерний клас з виходом до мереж і Internet, кабінети диригентських і хорових дисциплін, кабінети музичної педагогіки, інструментально-виконавських дисциплін, оркестрових інструментів, теоретичних дисциплін, постановки голосу, декілька комплектів концертних костюмів для колективів, мультимедійні аудиторії.

Сьогодні по всіх куточках України працюють випускники інституту, з величезною вдячністю згадуючи педагогів, які допомогли їм оволодіти такою нелегкою, захоплюючою і водночас благородною професією та роки свого навчання в університеті,.

Випускниками факультету (на сьогодні ННІ мистецтв) є народна артистка України А. Кудлай, заслужені вчителі України В. Бурнос, В. Микитенко, заслужена артистка Росії Л. Волох, заслужена артистка О. Нестеренко, заслужена артистка Киргизії Л. Циндрик, заслужені працівники культури України С. Голуб, Г. Величко, Н. Даньшина, В. Ломако, В. Дмитренко, В. Малиневська, заслужений діяч мистецтв України Ліна Костенко.

Тривалий час в інституті (на той час на факультеті) працівниками були відомі зараз діячі освіти і культури М. Буравський, М. Бровченко, В. Дубравін, В. Іконник, Л. Тевзадзе, С. Уланова, Ю. Чекан, М. Юрченко, А. Лащенко, О. Незовибатько.

Станом на сьогодні в ННІ мистецтв також потужний кадровий склад: 76% науково-педагогічних працівників нагороджені творчими та науковими званнями.

Численні перемоги студентів на всіляких творчих конкурсних змаганнях всеукраїнського та міжнародного рівнів, безсумнівно, є

підтвердженням високого рівня професіоналізму педагогічного складу ННІ мистецтв в різних галузях мистецтва.

Щороку на базі ННІ мистецтв проводять багато конкурсів і фестивалів. Найпопулярнішими є Всеукраїнський юніорський конкурс музично-виконавської майстерності імені академіка Олега Тимошенка. Автором цього проекту є заслужений діяч мистецтв України, професор Л. Ю. Шумська (з 2002 р.). Також проводиться Міжнародний дитячий та молодіжний фестиваль-конкурс хореографічного мистецтва «Квітневі викрутаси» (один з організаторів та координатор проекту - доцент О. М. Пархоменко, з 2016 р.). Популярною є масштабна мистецька акція «НІЖИН-МУЗ-ФЕСТ» - авторський проект заслуженого діяча мистецтв України, професора Л. Ю. Шумської. З 2017 року щорічно проводять Мистецько-педагогічні читання пам'яті О. Я. Ростовського, Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Мистецька освіта України в сучасних вимірах» з 2018 року, Всеукраїнську студентську науково-практичну конференцію «Мистецька освіта очима молодого науковця» з 2018 року.

Навчально-науковий інститут мистецтв імені Олександра Ростовського готує кваліфікованих фахівців за такими спеціальностями денної та заочної форми навчання (ОР Бакалавр та ОР Магістр):

- 014 Середня освіта (Музичне мистецтво);
- 024 Хореографія;
- 025 Музичне мистецтво.

Дуже багато випускників навчального закладу займаються науковою роботою, працюють в педагогічних коледжах і вищих навчальних закладах України, серед них доктор педагогічних наук, професор Т. Дорошенко, кандидат історичних наук, професор В. Малиневська, доктор мистецтвознавства, професор К. Станіславська, кандидат педагогічних наук, професор Л. Костенко, кандидати педагогічних наук, доценти, О. Грисюк, Ю. Дворник, І. Баладинська, Н. Баранова, Ж. Володченко, Т. Качалова, О. Коваль, К. Кушнір, Т. Скорик, С. Сливко, С. Хлебик, С. Матвієнко, В.

Мішедченко, І. Наконечна, М. Шевчук, М. Шевченко, Р. Новгородський, О. Павленко, Т. Раструба, Ю. Новгородська, В. Рева, О. Русова та ще багато інших.

ВИСНОВКИ

Сучасне прагнення до духовного відродження та гуманізації культури нерозривно пов'язане із зверненням до культурної спадщини і усвідомленням духовних традицій українського народу.

Український танець завжди посідав провідне місце в репертуарі творчих колективів і був мірилом популярності і визнання їх у народі. Це визнання – не відкриття України, це ствердження нашого народу з його самобутньою глибинною культурою, яка у своїх витоках має багато спільного із культурами інших народів – бо вона, воістину, народна і зрозуміла всім.

Ті величезні духовні багатства, що містить наш фольклор, звичаї, обряди і нині є традиційним підґрунтям нової національної культури. Звертатися до етнічних витоків не означає повертатися. Йдеться про надбудову, збагачення минулого, витвір нового. У нашого народу є власне культурне надбання, яке ми повинні зберігати і збагачувати, реалізовувати вивчення народного танцю, обласних особливостей українського костюму, свята і обряди українського народу. Оскільки в останні роки вивчення народного танцю піднялося на якісно новий професійний рівень, то активізувався процес теоретичного осмислення проблем викладання народної хореографії. Вивчаються різні моделі хореографічного навчання.

В ході дослідження були зроблені наступні висновки:

1. Танцювальна культура поліського краю сформувалася під впливом багатьох чинників. Зокрема, окрім географічного розташування, кліматичних умов, видів праці та побуту на формування танцювального фольклору мали великий вплив культурно-історичні зв'язки з сусідніми країнами: Росією, Білорусією, Польщею, що стало причиною взаємовпливу культур у формуванні танцювальної лексики Полісся.

Народне хореографічне мистецтво стає об'єктом наукової рефлексії лише з початку ХХ ст. Фундаментальні праці з розвитку теорії українського танцю (В. Авраменка, О.Бочарова, В. Верховинця, К. Василенка, П.

Вірського, Р. Герасимчука, А. Гуменюка, Р. Захарова, О. Лопухова, Т. Ткаченко, О.Ширяєва та ін.) розкривають формування його теоретико-методологічних основ, терміносистеми, авторські класифікації та системи запису народного хореографічного мистецтва, особливості його лексики, теоретико-практичні системи навчання народно-сценічній хореографії і заслуговують, таким чином, на окреме цілісне дослідження у царині хореографічної педагогіки.

У контексті досліджуваної проблеми також потребує деталізації практичний досвід хореографічно-педагогічної діяльності відомих балетмейстерів (К. Балог, Г. Березової, О. Бердовського, М. Вантуха, В. Вронського, О. Голдрича, О. Гомона, П. Григор'єва, Л. Калініна, Г. Клокова, Б. Колногузенка, А. Кривохижі, Д. Ластівки, Х. Ніжинського, В. Петрика, М. Соболя, Н. Уварової-Латинської, Я. Чуперчука та л.), творчість яких стала джерелом практичного освоєння окремих хореографічних форм, багаточисленних авторських варіацій, що значно розширило перелік різновидів народно-сценічних танців і в цілому сприяло визначенню стратегії розвитку народної хореографії.

Важливо, що на тлі активного розвитку українського хореографічного мистецтва в практичному вимірі спостерігається збагачення теорії народного танцю в численних спробах його фіксації та узагальнень.

2. Історико-культурними передумовами становлення народного танцю в Чернігівському краї як феномену професійної активності визначно синкретичну мистецьку діяльність прадавніх східнослов'янських народів, втілену у різновидах первісних мистецьких форм – хороводах. Їх розвиток безпосередньо пов'язаний з язичницькими, пізніше християнськими, віруваннями та міфологією, сакрально-магічними діями, що виконували передовсім обрядову функцію.

Національні особливості української хореографічної обрядовості формувалися на тлі етнокультурних, географічних, історичних умов побутування українців, практично створюючи підґрунтя для розвитку

лексики, семантики й морфології народної хореографії у професійній площині.

На основі історіографічного аналізу праць відомих етнографів, фольклористів, хореографів у дослідженні схарактеризовано основні змістово-функціональні зміни сценічного оформлення народного танцю, визначено динаміку його історико-культурного розвитку в контексті професіоналізації, представлену умовно-схематично у вигляді певних етапів:

– перший (XIV–XVIII ст.) – синкретичний – визначає танець органічною складовою цілісного театралізованого мистецького дійства, що існував у формах шкільного, ярмаркового, народно-містеріального, мандрівного театрів;

– другий (XVIII–XIX) – пов’язує танець з діяльністю аматорських театрів різних соціальних груп (приватних, кріпацьких, міських, народних, студентських) і характеризується домінуванням дивертисментного характеру хореографічної складової драматичного дійства;

– третій (XIX – початок XX) – інтерпретує танець в органічній цілісності зі змістовою лінією драматичних вистав, уособлює зародження українського професійного театру, поступову трансформацію народного танцю у балетний жанр на сцені аматорських і професійних стаціонарних театральних труп;

– четвертий (XX – початок XXI) – характеризує народно-сценічний танець як театральний жанр професійного музично-драматичного і оперно-балетного театрів, окремий жанр сценічного хореографічного виконавства – танцювальної естради, а також об’єкт педагогічної рефлексії, практично втілений в діяльності професійних і аматорських хореографічних колективів.

3. Таким чином, узагальнюючи дослідницький матеріал із проблематики організації хореографічно-педагогічного процесу в системі закладів масової культури в Чернігові у другій половині XX ст., можемо стверджувати, що його розвиток був органічним віддзеркаленням мистецького життя республіки в цілому. Аматорська хореографічна освіта як

керована соціально-педагогічна система відбувалася у різних формах організації культурно-просвітницької роботи серед населення, провідною серед яких були гуртки художньої самодіяльності. Організація, зміст, напрями діяльності хореографічної підготовки залежали від фахового рівня керівника колективу і водночас підпорядковувалися загальним принципам розвитку танцювальної самодіяльності, визначеним спеціальними структурними підрозділами Центрального Будинку народної творчості Чернігова.

Усвідомлення місця і ролі танцювального аматорства в системі хореографічної освіти та перспективності використання у сучасних умовах історико-педагогічного досвіду аматорської хореографічної підготовки зумовлює актуальність подальших наукових розвідок щодо визначення сутності, специфіки, особливостей функціонування самодіяльної хореографічної творчості на різних історичних етапах.

4. Професійне самовизначення народної хореографії зумовлювалося її поступовою сценізацією. Жанрове розмаїття сценічних форм народного танцю суттєво збагачувало та урізноманітнював виконавську техніку, призводило до стандартизації та уніфікації танцювальної лексики, професійного тезаурусу, сприяючи канонізації критеріїв виконавської майстерності.

Розширення жанрових і, відповідно, лексичних меж народно-сценічної хореографії закономірно викликало необхідність теоретичного обґрунтування педагогічних підходів до процесу професійної хореографічної підготовки, а також створення авторських професійних хореографічних шкіл.

Звинувачувати сучасних хореографів Чернігівщини в недбалому ставленні до культури свого краю або небажанні створювати сценічні твори на основі місцевого танцювального фольклору не можна.

По-перше, надто мізерною є хореографічна спадщина, а по друге, протягом ХХ ст. цей факт майже ніхто не вивчав. Для того, щоб цієї проблеми в подальшому не існувало, бажано, щоб кожен, хто долучається до

створення танців, спочатку працював як дослідник, аналітик, а потім як хореограф. І перше, на що слід звернути увагу, це історія заселення поліських земель.

Якщо бути наполегливими у своїй дослідницько-практичній діяльності, то настане той час, коли на сценах з'являться самотність і краса танцювальної культури Чернігівщини.

Танець — мистецтво, близьке й доступне всім, у якому художні образи реалізуються засобами пластичних рухів людського тіла. Український народ створив немало різноманітних танців, де відобразилися кращі риси народного характеру, картини повсякденного життя, побуту, праці, рідної природи. Танець існував та існує в культурних традиціях усього людства й окремих спільнот упродовж тривалої історії змінювався, відображаючи культурний розвиток. Існують численні види і форми танцю.

Якщо сутнісна ознака літератури — слово, музики — звук, живопису — колір, то мистецтво хореографії надає безмежних можливостей для пластичного відображення людських почуттів, переживань, образів, характеру цілого народу. Перспективи подальших досліджень слід пов'язати з особливостями створення самотніх хореографічних композицій на основі місцевого фольклору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко В. Українські національні танки, музика і стрій/В. Авраменко. – Голівуд – Нью-Йорк – Вінніпег – Київ – Львів, 1947. – 80 с.
2. Арсенич П. Збірка Володимира Шухевича «Гуцульщина» в оцінці українських та зарубіжних вчених / П. Арсенич // Народна творчість та етнографія. – 2004. – № 6. – С. 23-27.
3. Благова, Т. О. Формування теорії української народної хореографії в історико-культурологічному вимірі [Текст] / Т. О. Благова // ScienceandEducationaNewDimension: HumanitiesandSocialSciences. – 2015. – Т. 3, № 59. – С. 27–30.
4. Бондаренко Л. Methodика хореографической работы в школе и внешкольных заведениях. – К.: Муз. Украина, 1985. – 160 с.
5. В веселом хороводе автор/составитель: Науменко Т.И. и др. Издательство: К.: Муз. Украина, 1987. – 72 с.
6. Василенко К.Ю. Український танець : підручник / К.Ю. Василенко. – Київ: ПІК ПК, 1997. – 365 с.
7. Василенко К.Ю. Український танець: [підруч. Для л.-тів культури і мистецтв] / К.Ю.Василенко. – К. : ПІК ПК, 1997. – 282 с.
8. Вернадский В. Дневники 1917-1921. Январь 1920 – март 1921. – К., 1997. – С.16-17. – И/17. I. 1920.
9. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю. – 5-те вид., доп. – К.: Муз. Україна, 1990. – 150 с.
10. Вірський П.П. Українські народні танці / За ред. А.І. Гуменюка і П.П. Вірського. – 1969. – 615 с.
- 11.Вовк Ф. Студії з української етнографії та антропології. – К., 1985.- 336 с.
- 12.Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. Т. 2. Ч. 3. – К., 1991. –275 с.
- 13.Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. Т. 3. Ч. 4. – К., 1991. – 398 с.

14. Всеукраїнський дитячий фольклорно-етнографічний фестиваль "Весна у Київській Русі" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://udcro.com.ua>.
15. Гнатюк В. Матеріали до української етнології. Гаївки / В.Гнатюк. – Львів: Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові, 1909. – Т. XII. – 100 с.
16. Годовський В. М. Танці Полісся [Текст] / В. Годовський. – Рівне, 2002. – 114 с.
17. Гончаренко О. Просили батько і мати, і я прошу // Збірка присвячена Г. І. Калиновському у зв'язку з 250-м роковинами від дня народження. – Черкаси, 2003. – 57 с.
18. Гордеев В.А. Взаимовлияние фольклорного достояния и этнокультуры на формирование танцевальной лексики Полесья / В.А. Гордеев // *Austrian Journal of Humanitie sand Social Sciences Scientific journal*. – 2014. – № 11–12. – 292 с.
19. Гуменюк А. Народне хореографічне мистецтво України. – Київ: Академія наук Української РСР, 1962. – 360 с.
20. Гуменюк А.І. Народне хореографічне мистецтво України / А.І. Гуменюк. – К. : АН УРСР, 1963. – 236 с.
21. Гуменюк А.І. Українські народні танці / А.І. Гуменюк. – Київ: Наукова думка, 1969. – 632 с.
22. Гун О. Поверхностные замечания по дороге от Москвы в Малороссию в осени 1805 года. – М., 1806. – Ч. 2. – С. 19–20.
23. Гусев В.Е. Эстетика фольклора / В.Е. Гусев. – Л. : Наука, 1967. – 320 с. – Библиогр.: с. 313-318.
24. Дей О. І. Народнописенні жанри / О. І. Дей. – Вип. 2. – К. Музична Україна, 1983. – 112 с.
25. Етнічні особливості культурного простору хореографічного мистецтва Поліського краю: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://allref.com.ua/uk/skachaty/Etnichni_osoblivosti_kul-turnogo_prostoru_horeografichnogo_mistectva_Polis-kogo_krayu?page=10. – Назва з екрана.

- 26.Єльохіна О.О. Проблеми розвитку танцювального мистецтва України. Період Київської Русі : автореф. Дис. Канд. Мистецтвознавства : спец. 17.00.02 «Театральне мистецтво» / О.О. Єльохіна. – К., 1996. – 25 с.
- 27.Єфремова Л. О. Частотний каталог українського пісенного фольклору. В трьох частинах. Ч. 1. Опис. – К.: Наук.Думка, 2009. – 720 с.
28. Єфремова Л. О. Частотний каталог українського пісенного фольклору. В трьох частинах. Ч. 2. Антологія-хрестоматія. – К.: Наук.Думка, 2010. – 480 с.: ноти.
- 29.Земцовский И. Мелодика календарных песен. – Л.: Музыка, 1975. – 223 с.: нот.
- 30.Зразковий дитячий аматорський ансамбль народного танцю «Десняночка»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/a/palace.cn.ua/www/groups/desnanocka> / Назва з екрана.
- 31.Історія декоративного мистецтва України. У 5 т. Т. 3. Мистецтво ХІХ ст. – К, 2009. – С. 77.
- 32.Каган М. С. Морфология искусства. Историко-теоретическое исследование внутреннего строения мира искусства / М. С. Каган. – Ленинград: Искусство, 1972. – 440 с.
- 33.Кокуленко Б.Г. Фольклорні традиції в л.о сценічному танцювальному мистецтві Кіровоградщини: автореф. Мистецтвознавства: 26.00.01 «Теорія й історія культури» / Борис Григорович Кокуленко; Київ. л. Ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2010. – 20 с.
- 34.Колногузенко Б.М. Мистецтво балетмейстера: навчально-методичні матеріали з курсу / Б.М. Колногузенко . – Х.: ХДАК, 2007. – 86 с.
- 35.Косміна О. Символіка традиційного вбрання // Український modusvestiendi – спосіб зодягання: [Монографія] / Піскун В. М., Ціпка А. В., Шептицька Т. Л., [та ін.] / за л. М. І. Обушного. – К., 2008. – С. 143.
- 36.Культура і побут населення України: Навч. Посібник. – К., 1993. – С. 123.

37. Лозко Г. Українське народознавство: [посіб. Для вчителя] / Г. Лозко. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 368 с.
38. Майстер, або Терни і лаври Івана Гончара / Упоряд. Н. Поклад; кер. Проекту та авт. Передм. В. Яременко. – К., 2007. – С. 287, 288.
39. Матвієнко С. І. Фольклор як засіб удосконалення професійної підготовки майбутнього вихователя / С. І. Матвієнко. – 2011. – С. 177.
40. Мерлянова О.А. Етнічна хореографічна культура Полісся. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/7/8.pdf> (дата звернення: 15.01.2020)
41. Народний аматорський фольклорний ансамбль «Сіверяни». : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mpk.cn.ua/narodnij-amatorskij-folklorniy-ansambl-siverjani/> Назва з екрана.
42. Ніжинський державний університет імені М. Гоголя.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/fukyltetu/kulturi-i-mistets> – Назва з екрана.
43. Павленко А. Криза науки як знак нашого часу // Персонал плюс. – №7-8. – К., 2008. – 170 с.
44. Пархоменко А.Н. Развитие хореографического искусства Черниговского Полесья последней четверти XX века : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=8225&chapter=1>. – Назва з екрана.
45. Петров В. Передхристиянські релігійно-світоглядні елементи. Генеза народних звичаїв та обрядів // Енцикл. Українознавства. – К., 1994. – 249 с.
46. Піскун В. Береження традицій українського зодягання // Український *modusvestiendi* – спосіб зодягання: [Монографія] / Піскун В. М., Ціпка А.В., Шептицька Т. Л., [та ін.] / за л.. М. І. Обушного. – К., 2008. – С. 28.
47. Сіверські клейноди.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svoboda.fm/culture/Culture/265439.html>./ Назва з екрана.

- 48.Скокан П. Батурин (по историческим местам Украины): сборник воспоминаний, очерков, рассказов и других материалов (на правах рукописи). – М., 1979. – 290 с.
- 49.Тайлор Э. Б. Первобытная культура. – М., 1989. – 573 с.
- 50.Тараканова А. П. Система хореографічного виховання у школах і позашкільних закладах: Навч.-метод. Посібник. – К.: ІЗМН, 1996. – 284 с.
- 51.Толстая С.М. Семантическая модель родства в славянском народном календаре // Полесский календарь. – М., 2005. – 600 с.
- 52.Українці: Історико-етнографічна монографія [у двох книгах] / Анатолій Пономарьов (гол.Ред.). – Опішне: Українське народознавство, 1999. – Кн. 2. – 544 с.: іл.
- 53.Ціпко А. Український *modusvestiendi* (спосіб зодягання): традиційний стан і запити та можливості сьогодення // Український *modusvestiendi* – спосіб зодягання: [Монографія] / Піскун В. М., Ціпко А. В., Шептицька Т. Л., [та л.] / за л. М. І. Обушного. – К., 2008.
- 54.Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: [підручник] / Володимир Черкасов. – Кіровоград: РВВ КДПУ л. В. Винниченка, 2014. – 528 с.
- 55.Черненко О. А. Жаринка пам'яті в руках моїх – Чернігів, 2013 – С. 27.
- 56.Чернігівська міська рада. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chernihiv-rada.gov.ua/news/view/5441> / Назва з екрана.
- 57.Чубинський П. Мудрість віків: Українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського: У 2 кн. – К.: Мистецтво, 1995. – Кн. 1. – 224 с.
- 58.Чурко Ю.М. Белорусский хореографический фольклор / Ю.М. Чурко. – Минск: Выш. Шк., 1990. – 415 с.
- 59.Шафонский А. Топографическое описание Черниговского намесничества. – К., 1851. – С. 24. 11 Гун О. Вказ. Праця. – С. 20.
- 60.Шевчук А. Дитяча хореографія. – К. : Академвидав, 2016. – 288 с. 11. Шевчук А. С. Вплив українських музичнохореографічних традицій на

- музично-руховий розвиток старших дошкільників: дис. ... канд. Пед. Наук: 13.00.08 / Антоніна Семенівна Шевчук; Київ. Міжрегіонін-т удоскон. Вчителів ім. Бориса Грінченка. – К., 2002. – 252 с.
61. Шухевич В.О. Гуцульщина / В.О. Шухевич. – [2-ге вид. 1899]. – Верховина : Гуцульщина, 1999. – Ч. 3. – 272 с.

ДОДАТКИ

Чернігівський народний костюм

